Gençlere Akaid Dersleri

﴿دروس من العقيدة الطحاوية﴾

[Türkçe-Turkish-تركي]

Muhammed b. Abdurrahman el-Humeyyis

Terceme eden : Muhammed Şahin

2009 - 1430

islamhouse.com

﴿دروس من العقيدة الطحاوية﴾

« باللغة التركية »

محمد عبد الرحمن الخميس

ترجمة : محمد مسلم شاهين

2009 - 1430

islamhouse.com

GENÇLER İÇİN AKAİD DERSLERİ 1
TAHAVÎ ŞERHİ 4
Bu Kitap: 6
Birkaç Söz 7
İmam Tahavî'nin Hayatı 7
İsmi (Künyesi): 7
Doğumu ve Tahsili: 7
Tahavî'nin Hocaları ve İlmi Derecesi: 7
Eserleri: 8
Ölümü: 8
Önsöz 9
BİRİNCİ DERS 10
ŞERH 10
ŞERH 11
Özet 11
Konuların Anlaşılması İçin Sorular 11
İKİNCİ DERS 11
ŞERH 11
ŞERH 12
ŞERH 12
Özet 12
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 12
ÜÇÜNCÜ DERS 13
ŞERH 13
ŞERH 13
Özet 13
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 13
DÖRDÜNCÜ DERS 14
ŞERH 14
Özet 14
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 14
BEŞİNCİ DERS 14
ŞERH 14
ŞERH 15
ŞERH 16
Özet 16
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 16
ALTINCI DERS 16
ŞERH 16
Özet 16
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 16
YEDİNCİ DERS 17
ŞERH 17
ŞERH 17
ŞERH 17
Özet 18
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 18
SEKİZİNCİ DERS 18
ŞERH 18
DOKUZUNCU DERS 19
ŞERH 19
Özet 19
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 19
ONUNCU DERS 19

ŞERH ... 19
ŞERH ... 20
ŞERH ... 20
ŞERH ... 21
Özet ... 21
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 21
ONBİRİNCİ DERS ... 22
ŞERH ... 22
ŞERH ... 22
Özet ... 22
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 22
ONİKİNCİ DERS ... 22
ŞERH ... 22
Özet ... 23
ONÜÇÜNCÜ DERS ... 23
ŞERH ... 23
ŞERH ... 24
ŞERH ... 24
Özet ... 25
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 25
ONDÖRDÜNCÜ DERS ... 25
ŞERH ... 26
Özet ... 26
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 26
ONBEŞİNCİ DERS ... 26
ŞERH ... 26
Özet ... 26
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 27
ONALTINCI DERS ... 27
ŞERH ... 27
Özet ... 27
ONYEDİNCİ DERS ... 28
ŞERH ... 28
Özet ... 28
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 28
ONSEKİZİNCİ DERS ... 28
ŞERH ... 28
Özet ... 29
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 29
ONDOKUZUNCU DERS ... 29
ŞERH ... 29
ŞERH ... 30
Özet ... 30
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 30
YİRMİNCİ DERS ... 31
Özet ... 31
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 31
YİRMİBİRİNCİ DERS ... 31
ŞERH ... 31
ŞERH ... 32
Özet ... 32
Konunun Anlaşılması İçin Sorular ... 32
YİRMİİKİNCİ DERS ... 32
ŞERH ... 32
ŞERH ... 33
Özet ... 33

Konunun Anlaşılması İçin Sorular 33
YİRMİÜÇÜNCÜ DERS 34
ŞERH 34
ŞERH 34
Özet 35
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 35
YİRMİDÖRDÜNCÜ DERS 35
Özet 35
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 35
YİRMİBEŞİNCİ DERS 35
ŞERH 35
ŞERH 36
Özet 36
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 36
YİRMİALTINCI DERS 36
ŞERH 36
ŞERH 37
ŞERH 37
ŞERH 38
Özet 38
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 38
YİRMİYEDİNCİ DERS 38
ŞERH 38
Özet 39
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 39
YİRMİSEKİZİNCİ DERS 39
ŞERH 39
ŞERH 40
Özet 40
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 40
YİRMİDOKUZUNCU DERS 40
ŞERH 40
Özet 40
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 40
OTUZUNCU DERS 41
Özet 41
Konunun Anlaşılması İçin Sorular 41
OTUZBİRİNCİ DERS 41
ŞERH 41
OTUZİKİNCİ DERS 42
ŞERH 42
LÜGATÇE 42

Guraba Yayınları: 5
Selef Akidesi Serisi: 1
Birinci Baskı
1415 R. Sani
1994 Ekim

Kitabın Özgün Adı:
“Şerh-ü Akidetü’t-Tahaviye el-Müyessere”

Dizgi: madve dizgi
Kapak: Nüans
Baskı: Gündoğdu
Cilt: İstanbul Ciltevi
Redakte: Faruk Köse
Mehmed Öncel

P.K. 591 Sirkeci - İstanbul.
Tel: (0212) 589 60 49 - Fax: 589 13 25

Bu Kitap:

Gerçekte hiçbirşey insanı, yaratılış hikmeti, bu dünyada elde edeceği şerefi ve ahiret yurdunda bulacağı karşılıkla doğrudan alakalı olan akaid konusu kadar ilgilendirmez. Buna karşılık insanların çoğu bu konuda ya umursamaz, ya da yanlış bilgilenmiş durumdadırlar. Neyse ki, bu hayati konuda doğruyu arayanlara hakkıyla rehberlik edebilen ve ümmetin ilk dönem kaynakları olma özelliği taşıyan eserler hala elimizde bulunuyorlar. Öyle ki; kıyamet’e kadar bunlara sarılarak hayat bulması ümmet için vazgeçilmezdir.
İşte bu eser, Ümmet’in başı olan Selef-i Salih’in itikadını tahrif etmeden sunmakta, bid’at ve hurafelerden uzak Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemaat akidesini ortaya koymaktadır. Zira, nehrin, kaynağına yaklaştıkça daha gür ve berrak aktığı herkesce bilinir.

Birkaç Söz

İslâm toprakları 20. yüzyılın başlarında kâfirlerin istilasına uğramış, şirke ve zulme dayanan ideolojik hareketler, yapılarının gereği olarak cahiliye hayatını toplumlara yerleştirmeye çalışmışlardır. İnsanların heva ve heveslerinden kaynaklanan itikadi ve ameli teorilerin hayata hakim kılınması için büyük mücadeleler verilmiş; böylece bütün değerler alt-üst olmuş, insanlar hakikati bulmada âdeta çaresiz kalmışlardır.
Müşriklerin ve kâfirlerin bu mücadeleleri neticesinde büyük çapta cahiliye inançlarının ve âdetlerinin hüküm sürdüğü gözlenmektedir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen müslümanların mücadelesi ve gayretleriyle yeniden yeşermeye ve filizlenmeye başlayan İslamî uyanış, bütün müslümanlara bir müjde, aynı zamanda yeni bir soluk, yeni bir nefes olmuştur. Bu filizlerin güzel meyve verebilmesi, bütün insanlığa o değişmez mesajı sunabilmeleri ancak ve ancak saf ve temiz bir akide ile mümkündür. Bunun için çağımızdaki bu uyanış neslinin akidesini birtakım tahribattan korumak ve onların dimağlarına hakiki Tevhidi, "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat" akidesini yerleştirmek gerekir ki, bu nesil asil bir yol üzere yürüsün. Bu uyanış nesli aynı zamanda avamın akidesini de bid'at, hurafe ve şaibelerden arındırsın ki, hakiki İslâm ümmeti meydana gelsin.
Günümüzdeki bu İslami uyanış harekenin doğru ve sağlam bir yol üzere olabilmesi için toplumun akidesinin ıslah edilmesi gerektiği, İslamî eğitim uzmanlarının da farkında olduğu ve üzerinde hassasiyetle çalıştıkları bir alandır ve bu sahada çalışmayı kendi üzerlerine vacip addetmişlerdir. İslam'a sonradan eklenen şeyleri ondan arındırmak, dinin asıl özünün ortaya çıkması ve böylece İslam ümmetinin meydana gelmesi için, çok gayret sarfetmektedirler.
Rabb'imizin bize lûtfettiği sayısız nimetler içerisinde en müstesnası şüphesiz ki İslamiyet'tir. (Bizi hidayet üzere yaratmasıdır.) İslami ilimler içerisinde de Akaid bütün dini hükümlerin temelini teşkil etmesi bakımından en şerefli ilim kabul edilmiştir. Akaid sahasında Rasûlullah ile Ashâb cemaatinin takip ettiği yolu izleyenlere "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat" adı verilmiştir.
İtikadi ayrılıkların hüküm sürdüğü Hicri dördüncü asrın başlarında Ehl-i Sünnet akidesini savunanların en başında İmam Tahavî gelmektedir. Tahavî'nin akide kitabının Ehl-i Sünnet akidesi olduğu hususunda ümmetin sika alimleri ve fukaha icma etmişlerdir. Bizim de bu nefis ve güzide kitabı seçmemizin sebebi budur.
Ehl-i Sünnet demek, Rasûlullah ve Ashâbı'nın ve onlara tâbi olan alimlerin yolu ve akidesi üzere olmak demektir. İmam Tahavî de onlardandır. Tahavî akidesi Hanefî akidesinin en güvenilir kaynaklarından biridir. Te'vilden, teşbihten, temsilden, ta'til'den, tecsimden uzaktır. Net ve sâf bir akidedir.

İmam Tahavî'nin Hayatı

İsmi (Künyesi):

Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî et-Tahavî'dir.

Doğumu ve Tahsili:

H. 239'da Mısır'da doğdu. Oranın şartlarına göre ilim tahsil etti. O'nun ilk hocası babası Ahmed b. Muhammed b. Selâme'dir. Yanında en çok ilim tahsil ettiği özel hocası ise dayısı İsmail İbn Yahya el-Müzenî'dir. Bu şahıs da İmam-ı Şafiî'nin en yakın ve en fakih arkadaşı ve talebelerinden biriydi. İmam Tahavî tahsil hayatı boyunca memleketlisi ve yabancı birçok alimden ders almıştır.
Kâhire'ye gelen büyük âlimlerle buluşup görüşme imkânı bulan Tahavî, onların ilimlerinden istifade etmiştir.

Tahavî'nin Hocaları ve İlmi Derecesi:

Tahavî'nin kendilerinden ilim tahsil ettiği 300'den fazla hocası vardır. Ehl-i ilimden olan hocalarının bir çoğu Tahavî'yi medhü senâ etmişlerdir. Mısır'lılardan İbn Yûnus şöyle demiştir: "Tahavî, sikadır, fakihdir, âlimdir; O'nun gibi bir ilim adamı daha gelmedi."[1] Bizce bu şehadet İmamı Tahavî'nin ilim derecesini ortaya koyması bakımından yeter. Çünkü İbn Yûnus'un kavli Mısır'lılar için en sağlam sözdür. İmam Zehebi ise Tarihü'l-Kebir'inde şöyle der: "Fakihtir, Muhaddistir, Hafızdır, büyük İslâm âlimlerinden biridir." İbn Kesir ise el-Bidaye ve'n-Nihaye kitabında şöyle söylemiştir: "Sikadır, muhaddistir, hafızdır ve büyük önderlik ve örnekliği olan bir âlimdir." Aynı sözü İbn Esir de "Lübab"da söylüyor. Bu söylenenlere bir çok İslâm alimleri de katılıyor.
İmam Tahavî, önceden Şafiî mezhebinde iken, sonradan Hanefî mezhebini tercih etmiştir. Bu tercihinin sebebi, o zamanın cahillerinin Hanefi mezhebine saldırmasıydı deniyorsa da, gerçek sebebin hocası ve dayısı olan İmam Müzenî'nin,

[1] Tarih, İbni Asвkir, 7/368.

meselelerin çözümü için devamlı olarak İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin kitaplarına başvurup incelemesinden, Tahavî Hanefi mezhebine meyletmiştir.
Ancak bu meyl cahilane, taassub içinde ve kuru bir taklid şeklinde değildir. Zira İmam Tahavî müctehid bir alimdir. Sahih kavil nerede ise, Ebu Hanife Metodu ile O doğrunun yanında yer almaktaydı.
Tahavî'nin ilmi gücü hakkında söylenenler ile meydana getirdiği eserler (ki fıkıh, akîde, müşkil ve ahkam konusunda eşsiz eserler vermiştir), O'nun değerini, açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Eserleri:

1- el-Akîdetü't-Tahâviyye: (Elimizdeki şerhini okuduğunuz eser.)
2– Maâni'l-Âsar: Bu kitapta fıkhî meseleleri kaynaklarıyla ve delilleriyle arzediyor. Ulemâ arasında ihtilaflı olan meselelerde delili kuvvetli olanı tercih ediyor. Bizce yeni başlayan ilim talebesi için, bu eseri okumak, özgür bir ilmi şahsiyetin oluşmasında çok faydalıdır.
3– Müşkülü'l-Âsar: Tahavî bu eserinde de hadislerdeki müşkilleri çözümlemiştir. Kendi devrinden önce yazılanlarla ve kendinden sonra yazılanlarla mukayesesi yapıldığında bu eser Tahavî'nin hadis sahasındaki vukufiyetini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Tahavî müşkül görünen hadisin ravilerini verir, ravileri eleştirir, konu ile ilgili ayet verir, lügat kaidelerini kullanır, ayetlerin nüzul sebebini ve hadislerin vürûd sebeplerini zikredip, neticede müşkilin giderilmesi doğrultusunda anladığı manayı ustalıkla ve zekice ortaya koyar, meseleyi muallakta bırakmaz.
4– Muhtasar fi'l-Fıkıh Alâ furûi'l-Hanefiye: Bu eserde Hanefi mezhebine göre fer'i meseleleri en sahih rivayetlerine, dirayet ve fetvaca en kuvvetlilerine dayanarak özel bir şekilde toplamıştır. Hanefi mezhebinde ilk yazılan muhtasardır.
5– Sünenü'ş-Şafiî: Bu eserde dayısı ile hocası Müzeni'nin İmam Şafiî'den dinlediği hadisleri toplamıştır.
Bu eserin İslâm dünyası için en büyük önemi Hanefi bir alimin, Şafiî'nin birinci kaynaktan sözlerini ve fıkhî görüşlerini toplamış olmasıdır. Bu da o zamanki alimlerin birbirlerine karşı taassup içinde olmadığını, mezheplerin de hevâ ve hevesten kaynaklanmadığını gösterir.
Tahavî'nin İslâm kaynaklarında yayımlanmış ve yayımlanmamış daha bir çok eserlerinden bahsedilmektedir.
Biz burada şaheser kabul edilen en meşhur eserlerinden birkaçını zikrettik.

Ölümü:

İmam Tahavî, H. 321'de vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin, O'ndan razı olsun ve Rasûlullah ile haşretsin! Çağımızdaki İslâmi uyanışa ışık tutması arzusuyla Guraba Yayınları olarak, el-Humeyyis'in Tahavî'nin akaidine yazdığı bu şerhi yayınlıyoruz.
Hemen burada; bütün eserlerini neşretmemiz için yayınevimize izin veren değerli ilim adamı Dr. Muhammed b. Abdurrahman el-Humeyyis'e de teşekkürlerimizi bir borç biliriz. Allah kendisinden razı olsun çalışmalarında güç ve kuvvet versin.
Bu kitabın, ilim talebelerinin elinden düşmeyen bir ders kitabı olmasını diliyoruz çünkü o buna layıktır. Buna bizi zorlayan diğer bir etken de İmam Ebu Hanife'yi fıkıhta-amelde büyük imam kabul edip de akîde konusunda O'nun görüşlerini terk etmenin ortaya çıkaracağı çelişkidir. Böylesi bir yanlış tutumdan kurtulmamız elbette İmam Tahavi'nin bu İmam Ebu Hanife'nin itikadıdır diyerek ortaya koyduğu akîde metni "Tahavi Akîdesi"ni öğrenmekle mümkün olacaktır.
Bu kitabı neşretmemizi bizlere nasip eden Allah'a sonsuz hamd-ü sanâlar olsun.

Önsöz

Hamd, ancak Allah içindir. O'na hamdeder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayete ilettiğini kimse saptıramaz, saptırdığını da kimse hidayete iletemez.
Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür.
"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve siz ancak Müslümanlar olarak can verin." (Âl-i İmran, 3/102)
"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden bir çok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir." (en-Nisa, 4/1)
"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. Ki Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb, 33/70-71)
Bundan Sonra:
Muhakkak ki, sözlerin en doğrusu Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed *Sallallahu Aleyhi Vesellem*'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup dine sokulan her iş bid'at, her bid'at sapıklık ve her sapıklık da ateştedir.
Bu kitap, Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat akîdesinin, Ümmet'in fakihlerinden Ebu Hanife en-Nu'man b. Sabit el-Kufî, Ebu Yusuf Ya'kub b. İbrahim el-Ensarî ve Ebu Abdillah Muhammed İbnu'l Hasen eş-Şeybanî'nin mezhebine göre; İmam Ebu Ca'fer et-Tahavî'nin tasnif ettiği akaid kitabının kısa ve özet bir şerhi ve açıklamasıdır. Allah *-Celle Celâluhu-* O'na rahmet eylesin; gerçekten de çok güzel ve faydalı bir eser meydana getirmiştir. Nasıl faydalı olmasın ki? O, adı geçen imamların akîdesini nakletmede en güvenilir âlimlerdendir. Zira O, Hanefî mezhebinde çok derin ve köklü bir ilmî mertebeye sahipti. O, Hanefî imamlarının akîdesini tesbit etmede güvenilir alimlerin başlarında yer alır. Çünkü o hem fakihlerin nezdinde, hem de muhaddislerin nezdinde "sika=güvenilir" bir kimsedir.
İmamların hemen hemen tamamı, Tahavî'nin kararlaştırdığı bu akaid metnini kabul etmişlerdir. Bunun için bu akîde metnine birçok şerhler ve ta'likler yazılmıştır. Bu çalışmaların kimisi Sünnet'e uygun bir şekilde, kimisi de Kelamcıların metodu üzerine yapılmıştır. Bu şerhlerin en zengini ve en yararlısı, İmam İbn Ebi'l-İzz el-Ezraî el-Hanefî'nin çalışmasıdır. O, Tahavî'nin risalesine şerh yazarken şu üç meselede o'nun görüşlerine açıklama getirmiştir:
1- Tahavî, "başlangıcı olmayan kadîm" lafzını kullanır. Bu kavram Kelamcıların uydurmalarındandır. Allahu Teâla O'nun kendisini yahut Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in O'nu isimlendirdiği isimlerden başka bir şeyle isimlendirilemez.
2- "Allahu Teâla hadler, gayeler, erkan, organlar ve aletlerden münezzehtir" sözü. Bu lafızlar Şeriat'ta ne ispat ve ne de inkâr amacıyla varid olmuştur. Aksine bu, Kelamcıların uydurmalarındandır. Onun için biz Şeriat'ın lafızlarını kullanmalıyız.
3- "İman; dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir" sözü. Tahavî böylece amelleri "iman"ın adının dışına çıkarıyor. Bu, muhtelif mezheplerden selef âlimlerinin ittifak ettiklerine aykırıdır.
İmam Tahavî'ye, İbn Ebi'l-İzz'e ve diğer imamların hepsine Sünnet'e ve Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akîdesine hizmet ettikleri için, Allah *-Celle Celalühü-* rahmet eylesin.
Ben de bu "Akide"yi ilk başlangıç yapan ilim talebelerine ve genel olarak Müslümanların hepsine yararlı olması için çok öz bir biçimde açıkladım.
Allah'tan dileğim o ki, bu kitabımı müslümanlara yararlı kılsın ve onu Kıyamet günü Mizanımda ağır gelmesi için iyi amel tarafına koysun! Allah bütün niyetlerin gayesidir. O bize yeter! O ne güzel vekîldir! Dualarımızın sonu âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd etmektir.

Prof. Muhammed b. Abdurrahman
el-Humeyyis

BİRİNCİ DERS

İmam Ebu Ca'fer et-Tahavî el-Hanefî el-Mısrî rahmetullahi aleyh diyor ki:
Bu, ümmet'in fakîhlerinden Ebu Hanîfe en-Numan b. Sabit el-Kûfî, Ebu Yusuf Ya'kub b. İbrahim el-Ensarî ve Ebu Abdillah Muhammed İbnu'l-Hasen eş-Şeybâni'nin *Allah onlardan razı olsun*, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat[2] akîdesi'ne[3], dinin usûlü ve Allah'a iman konusuna ilişkin görüşlerinin bir açıklamasıdır.

1. Allah'ı birlemek hakkında; yine O'nun tevfikiyle diyoruz ki: Allah birdir ve O'nun şerîki yoktur.

ŞERH

Şerik; bir şeyde hissesi olan kimsedir.
Allahu Teâla her şeyde birdir. Zatında birdir, fiillerinde birdir, isim ve sıfatlarında birdir.
İbadet edilmeye gerçekten layık olup, bu hususta tek hak sahibi oluşunda birdir. Bu sayılanların hiçbirisinde ortağı yoktur. Hakezâ, yaratmasında ve emrinde de şerîki (ortağı) yoktur.
"Yaratma ve emretme O'nun değil midir?" (el-A'raf, 7/54)
"Allah'tan başka gökten ve yerden size rızık veren bir yaratıcı var mı?" (Fâtır, 35/3)
Allah'ın, evrende yarar, zarar, öldürme, diriltme ve bundan başka her türlü tasarruf ve tedbirinde hiçbir ortağı yoktur. Hakezâ O'nun ne isimlerinde ve ne de sıfatlarında ortağı yoktur.
Bir kul, bu şirk türlerinin hepsinden kurtulup bunun aksi ve vacip olan Tevhid'in tüm erkanını yerine getirmek suretiyle, O'nu Rububiyetinde, uluhiyetinde, isimlerinde ve sıfatlarında birlemedikçe, Tevhid tamamlanmaz. Kul hiçbir mahlûku, yalnızca Allah'ın hakkı olan bir sıfatla vasıflandıramaz. O'nu Ulûhiyetinde birler ve ibadetlerin hangi türü ile olursa olsun, O'ndan başkasına ibadet edemez.
"Ancak Sana ibadet eder ve ancak Senden yardım dileriz." (Fatiha: 1/5)
"Ben, cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım." (ez-Zariyat: 51/56)

2. O'nun misli yoktur.
3. Hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz. Yani hiçbir şey O'na güç yetirip O'nu aciz bırakamaz.
İlah, Ma'bud; kendisine ibadet edilendir. Ancak İlah olan Ma'buddur. Her kişinin ilahı, kendisine ibadet ettiğidir.
4. O'ndan başka ilah yoktur.

---

[2] **Ehl-i Sünnet**: *Sünnet kelimesi lugatta*: Yol ve siyer manalarına gelir. Istılahda ise: Rasûlullah'ın yolu ve siyeridir. Bu, ilimde, itikadda, fiil ve sözde Rasûlullah'ın yolu ve izini takib etmektir. Tersi ya da zıddı ise; bid'attır.
Cemaat: *Cemaat kelimesi lugatta*: Toplanmak, bir araya gelmek manalarına gelir. Bir topluluk herhangi bir şey için toplanıp bir araya gelirse onlara 'cemaat' denir.
Bunun zıddı ise, tefrika ve ayrılıktır.
Istılahî manasına gelince: Cemâatü'l-Müslimin, Müslüman topluluklardır ki, bunlar da ümmetin selefleridir. Sahabiler, Tabiin, Tebe-u Tabîin ve kıyamete kadar bunların metodu üzere yürüyenlerdir.
Ehl-i Sünnet Cemaati: Onlar, Rasûlullah'ın, Ashabının ve Tabiinin, Tebe-u Tabii'nin itikad ve ameldeki metod ve çizgisini izleyenlerdir. Onlar Rasûlullah'a tabi oldular ve bid'atten uzak kaldılar. Bizim de bunlara uymamız kurtuluştur, ayrı düşmemiz dalalete düşmemizdir.
İslam'ın milletlerin arasında vasat (dengeli) ümmet oluş gibi, Ehl-i Sünnet Cemaati de mutedildirler. İfrat ve tefritten uzaktırlar. Onlar, Ümmetin yetmiş üç fırkası içinde orta (dengeli) yolu tutan tek fırkadır.
Ehl-i Sünnet'in zıddı ise, Ehl-i Bid'attir. Bunlar beş ana fırkadırlar.
1- Hariciler, **2-** Rafiziler, **3-** Mürcie, **4-** Kaderiye, **5-** Cehmiye.
Ehl-i Sünnet'in hikmet vasfına sahip oluşunun göstergesi, Ehl-i Bid'atin aksine, karşısındakilere ilim ve adalet ile hüküm vermesidir.
Ehl-i Sьnnet ulemas□na gцre, Ehl-i Sьnnet □st□lah□, Selef-i Salihin ile ayn□ цlзь ve manadad□r. Ayn□ zamanda onlara Ehl-i Eser ve Ehl-i Hadis de denir. Taife-i Mansura ve Ehl-i □ttiba'da onlara verilen adlardand□r. Bu hususlar ьmmetin selefinin hemen hemen icmas□ ile sabittir.

[3] **Akide:** *Akide, lugatta*; Düğüm, sağlam bağ, rabt anlamlarına gelir. Genel manada ise; iddia ile, ısrar ile bağlı olmak anlamına gelir. Toparlamak gerekirse, eğer, insanoğlu tam bir itmi'nan ile neye bağlanırsa, ona akide denir.
İstılahî manası ise: Şeksiz ve şüphesiz, kesin ve huzur-u kalb ile bağlanılan imana 'akide' denir.
İslamî ıstılahta akide: Şüphe götürmez şekilde Allah'a, Meleklere, Peygamberlere, Kitaplara, Ahiret Gününe, Kadere ve Rasûlullah'ın haberi ile sabit olan bütün gaybî şeylere, Sahabe-i Kiram'ın icma ettiği hususlara inanmak hakkında kullanılır.
Burada hemen belirtilmesi gereken bir husus şudur. 'Akide' kavramı yalın olarak kullanıldığı zaman; yani 'İslam Akidesi' denildiği zaman kasdedilen akide, Ehl-i Sünnet Akidesidir. Çünkü, Kitap ve Sünnet üzere olan cemaatin, Ehl-i Sünnet olduğunda icma vardır.
Ancak; Ehl-i Sьnnet, akide kavram□n□ farkl□ kelimelerle de ifade etmi□tir. Tevhid, Sьnnet, Usuli'd-Din, F□khu'l-Ekber, □eroa, □man, kelimeleri hep 'akide' manas□ndad□rlar.

ŞERH

Bu Tevhid'in temel kaidelerindendir. *"O'nun benzeri hiç birşey yoktur. O hakkıylar işitendir hakkıyla görendir."* (eş-Sûra: 42/11) diye itikad edilmelidir. O, yarattıklarından hiçbirine benzemez. Yarattıklarının da hiçbiri, O'na ne zatında, ne fiillerinde, ne isimlerinde, ne sıfatlarında ve ne de hukukunda benzemez. Hiçbir şey O'na güç yetirip de O'nu aciz bırakamaz. O, dilediği her şeyi yapmaya kadirdir.
"Bir şeyin olmasını dilediğinde O'nun işi, ona "ol" demekten ibarettir. O da hemen olur." (Yasin: 36/82)
Hiçbir şey O'na zor gelmez ve hiçbir şey O'nu gücünden edemez:
"Ne göklerde ve ne de yerde, Allah'ı âciz bırakacak hiçbir şey yoktur. O, her şeyi hakkıyla bilendir, her şeye hakkıyla kadirdir." (Fatır: 35/44)
Bu, O'nun kudretinin tamamı ve kudretinin kemâlindendir. Neyi dilediyse o olmuştur. Neyi de dilememişse o olmamıştır. İşte bu, O'nun Rububiyetinin kemâlindendir.
"O'ndan başka ilah yoktur." Kelime-i Tevhid işte budur. Bütün Rasûllerin çağrısı da budur:
"Biz her ümmette, Allah'a ibadet edin ve tağuttan kaçının diye Peygamber gönderdik." (en-Nahl: 16/36)
Bunun anlamı, "gerçekte Allah'tan başka ibadet olunmayı hak eden hiçbir ilah yoktur" demektir. Çünkü yaratan ve rızık veren, Malik ve Müdebbir O'dur. Böylece O tek başına, başkası ortağı olmamak şartıyla tüm ibadetlere müstehaktır. O'ndan başka kendisine ibadet edilenlere ise, ancak bâtıl bir yolla ibadet edilmiş olur.
"Böyledir. Çünkü Allah, hakkın ta kendisidir. O'nun dışında taptıkları ise bâtıldan başka bir şey değildir" (el-Hacc: 22/62)
Bunun içindir ki, onlardan hiç biri ne emretme, ne tasarruf hakkına sahip olma, ne de her türlü işi idare etme vb. hiçbir şeye mâlik değillerdir.
Bu sözde, Allah'tan başkasına ibadetin reddi ile, sadece Allah'a ibadetin isbatı vardır. Bu sözden anlaşıldığına göre, Allah'tan başkasına ibadet etmek küfürdür, çünkü ibadetin sadece Allah'a yönelmesi gerekir. Bu Tevhid-i Ulûhiyet'tir.

Özet

Allahu Teâla hem zatında, hem de isim ve sıfatlarında vahid(bir)dir. İbadet edilmede (ubudiyet) tek hak sahibi olan da yalnız O'dur. Bunların hiç birisinde yarattıklarından birine benzemez. O her şeye gücü yetendir. Hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz ve hiçbir şey O'na zor gelmez. Hâkezâ O'ndan başka hiç kimse ibadet edilmeye müstehak değildir.

Konuların Anlaşılması İçin Sorular

1. Allah'ın vahdaniyeti ne demektir?
2. Tevhid'in üç çeşidi nedir?
3. Şirkin üç çeşidi nedir?
4. Bütün Peygamberlerin kendisine davet ettiği söz nedir?

İKİNCİ DERS

5. Allah, başlangıcı olmayan "kadîm", bitişi olmayan "daîm"dir.
6. Allah, fenâ'ya uğrayıp yok olmaz.
7. Ancak O'nun dediği olur.
Kadîm, "kendinden başka herşeyden önce olan" demektir.
"Fenâ'ya uğrayıp yok olmaz" demek, "ne helâk olur ve ne de kaybolur" demektir.

ŞERH

"Kadîm", Allahu Teâla'nın isimlerinden değildir. Bundan kasıt, O'nun hiçbir şeyden gelmediği, varlığının evveli, başlangıcı olmadığıdır. Hem O, sonu olmayacak biçimde "Daîm" ve "Bâkî"dir. İşte bu, Allahu Teâla'nın şu sözünün anlamıdır:
"İlk ve son olan O'dur!" (el-Hadîd: 57/3)
"*İlk=Evvel*", kendisinden önce hiçbir şey olmayandır. "*Son=Âhir*" ise, ondan sonra hiçbir şeyin olmadığıdır. Bunu Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* de şöyle açıklamıştır: "Fena bulup yok olmaz" demek, Allahu Teâla'nın buyurduğu gibi; *"Yer üzerindeki her şey yok olucudur. Ancak celal ve ikram sahibi Rabbinin yüzü bâki kalacaktır."* (er-Rahman: 55/26-27) demektir.
"O'nun yüzü hariç her şey helâk olucudur." (el-Kasas: 28/88)
Allahu Teâla'nın yarattıkları fenâ bulur. O, onları yok eder; ancak kendisi ebedî kalır. O her şeyin yok olmasından sonra, yine bâkîdir.
"Ancak O'nun dilediği olur." Allahu Teâla dilediğine gücü yetendir.

“Fakat, Allah dilediğini yapar.” (el-Bakara: 2/253)
Allahu Teâla bir işi dilediği zaman, bütün yarattıkları onu istemeseler de onu yaratır. Eğer Allah bir şeyi dilemediyse, insanların hepsi bir olsa onu varedemezler. İşte bu, hiçbir zaman gecikmeyen kadere bağlı “kevnî irade”dir. Bu evrende meydana gelen hayır ve şer, ancak O’nun dilemesiyle olur. O’nun iradesine kimse galebe çalamaz. Allah neyi istemişse o olur. Neyi de istememişse o olmaz. Bunun delilleri gerçekten sayılamayacak kadar çoktur.

8. Hayaller ve kavrayışlar Allah’ı idrak edemez. Yani her ne kadar düşünülürse düşünülsün, düşünceler O’na ulaşamaz.
9. Allah, insanlara benzemez. Hiçbir yaratılmış O’na benzemez.
10. Hayy’dir (diridir), ölmez; Kayyûm’dur, uyumaz; daimdir ve herşeyi kuşatıcı ve gücü yetendir. Her şeyi korur. Kâim’dir.

ŞERH

Allahu Teâla’yı yarattıklarından hiçbirisi gerçek bir biçimde ilmiyle kavrayamaz. Allah *-Azze ve Celle-*, *“O’nu hiçbir bilgi ile kuşatamazlar”* (Taha: 20/110) buyurmaktadır. Zanlar, düşünceler, hayaller ve tasavvurlar O’nu idrak edemez. Yarattıklarından hiç kimse O’nun zâtının sırrını bilemez. Zira O, yarattıklarından hiçbirisine ne zatında, ne isimlerinde, ne sıfatlarında ve ne de fillerinde benzemez. O’nun misli gibi yoktur. O ölümcül de değildir:
“(Yer) üzerinde olan her şey fanidir. Celal ve ikram sahibi olan Rabb’inin yüzü ise bâkîdir.” (Rahman: 55/26-27)
“O’nun yüzünden başka her şey helak olucudur.” (el-Kasas: 28/88)
“Sen, ölümsüz ve daima diri olan Allah’a güvenip dayan.” (el-Furkan: 25/58)
O, daima diridir. Ölüm O’na ulaşamaz. O Kayyûm’dur. O ne gaflete düşer, ne de O’nu uyku tutar. Yoksa evrenin tüm dengeleri alt üst olur. Aksine O bütün mülküne sahip ve herşey O’nu yücelticidir. Bununla da, Allah’ı yarattıklarına benzeten Müşebbihe (Allah’ı mahlukata benzetenler)’ye bir cevap verilmiş olur. Halbuki bunu söyleyenler kâfir olur.

11. Allah, ihtiyacı olmadan yaratır; yardım almadan, sıkıntı hissetmeden rızık verir. Yorgunluk duymaz.
12. Korkusuz olarak öldürür, zorluk görmeden yeniden yaratır.

ŞERH

Allahu Teâla, yarattıklarını, onlara ihtiyacı olduğundan veya onlardan bir yardım talep etmek dileğiyle yaratmamıştır. Onları ancak kendisine ibadet etsinler diye yaratmıştır:
“Ben, cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım.” (ez-Zariyat: 51/56)
Allahu Teâla insanlara, cinlere, kuşlara, vahşi hayvanlara, mü’minlere, kâfirlere, isteyene istediğini verdiği halde, mülkünden hiçbir şey eksilmez. Göklerin ve yerin sevk ve idaresi O’nun elindedir. Yarattıklarını korkuya kapılmadan öldürür:
“Nefisleri zamanı gelince Allah öldürür.” (ez-Zümer: 39/42)
“O’nun hükmüne engel olacak yoktur.” (Ra’d: 13/41)
“(Allah) yaptığından sorumlu olmaz, onlar (insanlar) ise sorumlu tutulacaklardır.” (el-Enbiya: 21/23)
Kıyamet günü ölüleri O diriltir:
“İnkâr edenler yeniden diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: Hayır, Rabb’im adına andolsun ki, siz, muhakkak yeniden diriltileceksiniz. Sonra mutlaka yaptıklarınızdan haberdar edileceksiniz. Bu, Allah’a çok kolaydır.” (et-Teğabûn: 64/7)
“Rabb’imiz! Sen şüphesiz ki insanları kendisinden şüphe olmayan günde yeniden bir araya getireceksin!” (Âl-i İmran: 3/9)
Allahu Teâla Kıyamet günü, insanları öldükten sonra yeniden yaratır. Bu O’na zor değildir. Yeryüzünü öldükten sonra gökyüzünden su indirerek diriltip bitkilerle donatan Allah, insanları öldükten sonra yeniden diriltmeye de gücü yetendir:
“İşte biz ölüleri böylece yeniden çıkarırız. Umulur ki düşünüp ibret alırsınız.” (el-A’raf: 7/57)
Onları ilk kez yaratan, öldürdükten sonra da ruhlarını tekrar bedenlerine döndürmeye kâdirdir. Bu, O’na çok daha kolaydır.

Özet

Allahu Teâla ezelîdir ve ebedîdir. Diridir, ölmez. Her şeye gücü yetendir. Mahlukatı, O’nun ilminden, O’nun bildirdiklerinden başka hiçbir şeyi kavrayamazlar. O’nu ne bir uyku ve ne de bir uyuklama tutabilir, O’na yaptığından sorulmaz, bilakis O hesaba çeker.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Kadîm Allah’ın isimlerinden midir?
2. “Sadece O’nun istediği olur” ne demektir?
3. Allah’ın iradesinde ortağı var mıdır?

ÜÇÜNCÜ DERS

13. Hâlihazırda ve yarattıklarından önce de kadîm olarak vardır.
O, onları yarattıktan sonra, daha önce kendisinde olmayan bir sıfatı kazanmış da değildir. Tıpkı, sıfatları ile -onları yaratmadan önce- de ezelî olduğu gibi. O şimdi de ebedî olarak bu sıfatların sahibidir.
"Ezelî", başlangıcı olmayan, önceden sonsuz olandır. *"Ebedî"* ise, sonu olmadan bâkî kalandır.
14. O, ne yarattıklarını yarattıktan sonra "Yaratıcı" sıfatını almış ve ne de insanları varettikten sonra "Bârî" adını almıştır. Bu sıfatlara ezelde de sahipti.
"Bârî", yarattıklarını daha önce verilmiş bir yaratma sözü olmadan yaratmış olduğunu ifade eder.

ŞERH

Allahu Teâla'nın sıfatları, yarattıklarını yaratmadan ezelden beri kendisinde sabit olarak vardır. Bu sıfatların hepsi O'nun "kemal" sıfatlarıdır. Bu sıfatların olmaması veya yok kabul edilmesi eksikliktir. Allah'ın kemal sıfatlarından sonra eksikliklerinin tamamlanması sözkonusu değildir. Mesela, O, insanları yarattıktan sonra "Yaratıcı" adını almış değildir. Bilakis, tüm sıfatları gibi, "Yaratıcı" sıfatı da onları yaratmadan önce kendisinde vardı. Hâkezâ O, sıfatlarıyla da ezelîdir. Bu sıfatlar aslâ ve hiçbir şekilde sona ermez. Bilakis, Allah var oldukça, O'nunla birlikte var olacaktır. Allah'ın varlığının da sonu olmayacaktır.
O Subhânehu ve Teâla, yarattıklarını yaratmadan da "yaratma" sıfatına sahipti. Hatta onları hiç yaratmasaydı da bu isimle isimlendirilirdi. Allah'ı bu isimle isimlendirmek, yarattıklarını fiilen yarattıktan sonra meydana gelmiş değildir. Hâkezâ "Bârî" ismini de, mahlûkatı yarattıktan sonra almış değildir. O, onları yaratmadan önce de "Bârî" adını haizdir. O'nun isimleri ve sıfatları, zâtı gibi, "kadîm"dir. Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in haber verdiğine göre, Allahu Teâla yarattıklarının ölçüsünü, göklerin ve yerin yaratılmasından ellibin yıl önce takdir etmiştir.[4]

15. O, gökler ve yerdeki tüm mülk ve içindeki her an yaratılıp, her an diriltilip- öldürülen, her an tüm işleri idare olunup, sevk ve idaresi ile terbiye edilenler (merbub) yok iken de bütün bunları içeren "Rab" sıfatına sahipti. O, onları yaratmadan önce de "Yaratıcı" ismine sahipti.
Rububiyet: Malik olmak, tasarruf, tedbir demektir.
Merbub: Yaratılan, terbiye edilen demektir.
16. O, ölüleri dirilttikten sonra da diriltıcidir, diriltilmeden önce de. Bu ismi, onları yaratmadan önce almıştır. Yaratıcı ismini de, o yarattıklarını yaratmadan önce almıştır.
17. O, her şeye güç yetirendir. Herşey O'na muhtaçtır. Her işin sonu O'na dönecektir. O hiçbir şeye ihtiyaç duymaz.
"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O hakkıyla işiten, hakkıyla görendir." (Şura: 42/11)

ŞERH

Allahu Teâla, Rab kelimesinin tam anlamıyla, hiç kimseyi yaratmadan önce de Rububiyet sıfatına sahiptir. Hâkezâ O, onları yaratmadan önce de "Yaratıcı" isminin sahibiydi. Bu isimlerin ve manalarının hepsi, O'nun zâtında önceden ve sonradan da vardı.
Allahu Teâla, yarattıklarını onlar öldükten sonra da, onları yoktan ilk kez nasıl yaratmışsa, öyle diriltecektir. O, yarattıklarını varettikten sonra "Yaratıcı" olduğu gibi, onları varetmeden önce de "Yaratıcı"idi.

Özet

Allah'ın zâtî ve fiilî sıatları kadîm'dir, ezelîdir. Allahu Teâla mahlukatı yaratmadan önce de, yarattıktan sonra da bu sıfatlara layıktır.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allahu Teâla'nın, Rububiyet sıfatına sahip olması için Merbub'lara ihtiyacı var mıdır?
2. Allah'ın kudreti her şeyde geçerli midir?

---

[4] Mьslim, Kitabu'l-Kader, Babu Hicaci Ademe, Musa (2653) Ahmed, Mьsned: C. 2, sh. 169 ve diğerleri, Abdullah b. Amr'dan "merfu" olarak rivayet etmi□tir.

3. “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur” sözünün manası nedir?

DÖRDÜNCÜ DERS

18. Allah, yarattıklarını ilmiyle yaratmıştır.
19. Yarattıklarına bir kader tayin etmiştir.
20. Onlara bir ecel (zaman, süre) de belirlemiştir.
21. Onları yaratmadan önce de hiçbir şey O’ndan gizli değildi. O daha onları yaratmadan ne yapacaklarını biliyordu.

ŞERH

Allahu Teâla, yarattıklarını “Alîm” olarak yaratmıştır:
“Zaten Yaratan yarattığını hiç bilmez mi? O en gizli şeyleri bilendir ve herşeyden haberdardır.” (el-Mülk: 67/14)
“Onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar O’nu kuşatıcı bir bilgiye sahip değillerdir.” (Taha: 20/110)
“Göklerde ve yerde olan zerre miktarı hiçbirşey gaybı bilen Allah’tan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük hiçbirşey yoktur ki apaçık bir kitapta bulunmasın.”(Sebe: 34/3)
Hiçbirşey O’ndan gizli kalamaz, hiçbir şey O’nun ilminden dışarı çıkamaz. O’nun ilmi “küllî” ve “cüz’î” olan her şeyi kuşatmıştır. Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyuruyor:
“Biz her şeyi bir kader ile yarattık.” (el-Kamer: 54/49)
“Her şeyi yarattı ve O, herşeye bir kader takdir etti.” (el-Furkan: 25/ 2)
Hayır ve şerrin her ikisi de takdirledir. Herşey bir kader (ölçü, sınır ve zaman) ile yaratılmıştır. Her yaratılan şeyin bir kaderi vardır. Bu, “şerr”in Allah tarafından yaratılmadığını iddia edenlere bir cevaptır. Allah, yarattkıklarını, aşamayacakları bir zaman ve mekân ölçüsü ile yaratmıştır:
“Onların ecelleri geldiğinde ne bir saat geri bırakabilirler, ne de öne alabilirler.” (el-A’raf: 7/34)
Allah’ın tayin etmiş olduğu eceli geçebilen veya onlardan geriye kalabilen hiçbir şey yoktur.
Evet, Allahu Teâla, evreni yaratmadan önce olduğu gibi, halihazırda da herşeyi bilmektedir. O iman ehlini, şirk ve küfür ehlini, salihleri ve talihleri (salih olmayan) evreni yaratmadan önce de biliyordu. Hangi gün, vakit ve yerde onların başına ne geleceğini bilir. Yarattıklarından hiçbir şey O’ndan gizli kalamaz.

Özet

Allah, yarattıklarını belli bir ölçü ile Alîm olarak yarattı. Yarattıklarının amellerinden hiçbir şey O’ndan gizli kalamaz. O, yaratmadan önce de yaratacaklarının işleyecekleri amellerini bilir.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. “Yarattıklarına bir kader tayin etmiştir” sözünün anlamı nedir?
2. Allahu Teâla, mükellef olanların (insan ve cinlerin) amellerini yaratmadan önce de biliyor muydu?

BEŞİNCİ DERS

22. Kullarına, kendine itaat etmelerini emredip karşı gelmelerini de yasaklamıştır.
23. Herşey O’nun takdiri ve isteği ile olur. O’nun dilemesi olmadan kullarının dilemesi olmaz. Onlar için dilediği olur, dilemediği olmaz.

ŞERH

Allah, kullarının kendisine itaat etmesini emretmiştir. Kendisine itaat etmelerinden dolayı da, bundan ötürü onlara bol karşılık vereceğini vadetmiştir. Kendisine isyan edilmesini yasaklamış ve bundan ötürü de onları cezalandıracağını haber vermiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmuştur:
“Kim Allah’a ve Peygamberi’ne itaat ederse Allah onu, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalıcıdırlar; işte büyük kurtuluş budur. Kim de Allah’a ve Peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azab vardır.” (Nisa: 4/13-14)
Emir ve yaratma sadece Allah’ın hakkıdır:
“Yaratma ve emir O’nun değil mi?” (el-A’raf: 7/54)

Herşey Allah'ın takdiri, istemesi, kaza ve kaderi ile cereyan eder. Yeryüzünde Allah'ın isteği olmadan hiçbir şey olmaz. Bu evrende Allah'ın dilemesi olmadan hiçbir şey vücuda gelmez. Ancak O'nun isteği olur ve uygulanır. O'nun isteği kesinlikle olur. Olmaması mümkün değildir. Buna "kevnî irade" ve "kader" denir. Bununla ifade edilmek istenen şey, bu evrende hayır ve şer, varolacak olan ne ise odur.

"Allah kimi dilerse, onu şaşırtır. Kimi de dilerse, onu dosdoğru yol üzere kılar." (el-En'am: 6/39)

"Eğer Allah dileseydi, onlar birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat Allah dilediğini yapar." (el-Bakara: 2/253)

Kulların irade ve istekleri, Allah'ın istemesinin dışında gerçekleşemez.

"Alemlerin Rabb'i dilemeden siz hiçbir şey dileyemezsiniz." (et-Tekvir: 81/29)

Bu kevnî irade, bazen gerçekleşmeyen Şer'î iradeden başka birşeydir. Allah bir işi sevdiği halde, olmasını istemeyebilir. Allah bir şeyi sevmediği halde, O'nun hikmeti ve ilminin gereği olarak olmasını dileyebilir.

Allah kulları için neyi dilerse o olur. Neyi de dilemezse, velev ki insanların hepsi bunun olmasını dileseler bile onun olmasının imkânı yoktur. Kaderiye[5] ise böyle düşünmemektedir. Onlara göre insanların kendisi günahı yaratır ve onu işler. İradesi Allah'ın iradesinden bağımsızdır. Allah kötülüğü dilemez. O kötülüğün faili ancak insandır. Halbuki Allah onu dilemez. İşte bu şekilde Kaderiye mensupları, insanların Allah'tan bağımsız olarak birşeyleri irade edebileceğini ve Allah'ın iradesi olmadan onu varedebileceğini caiz gördüler. Ancak bu görüş, doğru değildir.

24. O'ndan bir lütuf olmak üzere dilediğine hidayet verir, dilediğini korur ve afiyet verir. Adaletinin bir tecellisi olarak da dilediğini saptırır, yardımsız bırakır ve belâlalara maruz kılar.

ŞERH

Allah, kullarından dilediğini imana erdirir. Dilediğini dalalete ve günahlara batmaktan korur ve bunları dünya ve Ahiretteki kötü zararlardan uzak tutar. Allah kime böyle muamele etmişse, onu lütfundan dolayı yapmıştır. Bu O'nun nimetidir, buna şükretmek gerekir.

Bunun gibi Allah kullarından dilediğinide şaşırtır, yardım etmez ve onları nefisleriyle imtihan edebilir. Onlarla Şeytan'ın arasını boş bırakabilir. Onları korumayıp bununla imtihan edebilir. Böylece onlar şaşırıp günahlara saplanırlar. Bu, Allah'ın adaletine aykırı değildir. Bunda O'nun sonsuz hikmeti vardır. O mutlak adalet sahibidir. Dilediğini hidayete erdirir, dilediğini şaşırtır.[6]

Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:

"Allah kimi dilerse onu şaşırtır. Dilediğini de sırât-ı müstakîm üzere kılar." (el-En'am: 6/39)

"Fakat Allah dilediğini şaşırtır ve dilediğini hidayete erdirir." (en-Nahl: 16/93)

"Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin. Fakat Allah dilediğine hidayet verir." (el-Kasas: 28/56)

Bunun hepsi Allah katındadır. Bu Mu'tezilenin[7] savunduğunun aksine, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in akîdesinin aslıdır. Mu'tezile, kulların fiillerinin kullar tarafından yaratıldığına inanır. Fakat bilinmeli ki, kim hidayete ermişse, Allah onu kendi lütfuyla hidayete erdirmiştir. Kim de şaşırmışsa, onu adaletiyle şaşırtan Allah'tır.

---

[5] Kaderiyye: Kaderi inkar eder bir itikado mezheptir. Kaderiyye'ye gцre "insan bьtьn yapt□klar□n□n yarat□c□s□d□r." Kullara ait bu fiiller'in, Allah'□n yaratmas□yla de□il kulun icad□yla meydana geldi□ini iddia ederler. Olmu□ ve olacak bьtьn hadiselerin ezelo olan ilm-i ilahi'de yaz□l□ bulundu□unu (Kaderi) kabul etmezler.

[6] Allah Teala'nın dilediğini şaşırtması, insana verilen cüz'i iradeyi kişinin sapıklık yönünde kullanmasıyladır. Allah hayrı ve şerri, iyiyi ve kötüyü açık bir şekilde beyan etmiştir. Her ikisinin de neticelerini bildirmiştir. Kul buna rağmen; iradesini şerre kullanırsa Allah Teala onu sapıtır. Yoksa insan kendi kaabiliyetini dalalete ve isyana yöneltmedikçe, İlâhi irade onu dalâlet yoluna cebren sevketmez. Bu konuda zorlama bahis konusu değildir.

"Sana gelen kцtьlьk kendindendir." (Nisa: 4/79)

[7] Mu'tezile: Mu'tezile, Vâsıl b. Atâ'ya tâbi olanlara verilen isimdir. Onlara "mu'tezile" denilmesinin sebebi, Hasan-ı Basri radıyallahü anh'den itizal etmelerindendir (ayrılmalarındandır). Hasan-ı Basri ile, büyük günah işleyenin durumu hakkında, Hicri ikinci yüzyılın başlarında ihtilaf ettiler ve ayrıldılar.

Mu'tezile'ler, mezheblerini; beş esas üzerine bina ettiler:

1. El-Adl: Bunların adalatten muratları, kaderin inkârıdır.

2. Tevhid: Bundan da, Allah'ın sıfatlarını reddi kastediyorlar.

3. İnfazu'l-Vaid: Kullara iyi ve hoş olan şeyleri yaratıp vermesi Allah'a vaciptir. Kullardan itaat edene sevap, isyan edene de ceza vermesi de Allah'a vaciptir.

4. Menzile Beyne'l-Menzileteyn: Bundan kasıtları şudur:

Büyük günah işleyenler imanla küfür arasında bir menzilde bulunurlar. Eğer tevbe etmeden ölürlerse, ebedî Cehennemliktirler.

5. Emr-i bi'l-ma'ruf ve'n-nehy-i ani'l-münker: Bundan da kasıtları şudur: Başkalarına kendi görüşlerini kılıç zoruyla kabul ettirmek. Bunda imamların üstüne çıkacak kadar ileri gittiler.

(□mam Ba□dadi, Fark Beyne'l-Firak, sh. 144; İmam Eşari, Makalatu'l-İslamiyyin, C: 1, sh. 235; İbn-i Ebi'l-□z, □erh-i Tahavo, sh. 524).

25. Hepsi de O'nun lütfu ve adaleti arasında dilemesi çerçevesinde gider, gelirler.

ŞERH

İnsan ya mü'min, hidayete eren, râşid bir insandır ki, bu Allah'ın lütfuyla, O'nun ilmi, hikmeti ve nimeti iledir; veya küfür veya fıskla sapıklıkta olan birisidir. Bu da Allah'ın adaleti iledir, O'nun ilmi, hikmeti iledir. Allah'ın dilemesinin dışında olan hiçbir kimse yoktur:
"Alemlerin Rabb'i dilemeden siz hiçbir şey dileyemezsiniz." (et-Tekvir: 81/29)
Sonra, bir kulun kimi zaman hidayet üzere olmasına rağmen, Allah onu işlediği günahlardan veya gafletten dolayı cezalandırdıktan sonra kendisine bu hidayet ulaşmış olabilir. Kul kimi zaman da apaçık dalalette olabilir. Bunların hepsi, Allah'ın dilemesiyledir.

Özet

Allahu Teâla, mahlukatına kendisine itaati emretmiş, günahları da yasaklamıştır. Herşey O'nun irade ve isteği altında olur. Kulların isteği Allah'ın takdirini aşamaz. O, istediğini hidayete erdirir, istediğini dalalete düşürür. Hiçkimse O'nun iradesinden çıkamaz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allahu Teâla neyi emretti, neyi yasakladı?
2. Allah hayrı istediği gibi, şerri de ister mi?
3. "Allah, dilediğini adaletiyle dalalete düşürür" sözünü açıklayınız.

ALTINCI DERS

26. O kendisine (karşıt) zıtlar bulunmaktan ve dekler olmasından pek yücedir.
27. O'nun emrinin vuku bulmasını geri çevirecek ve hükmüne engel olacak hiç kimse yoktur. O'nun emrine üstün gelecek yoktur.

ŞERH

Allahu Teâla'nın emrinde, hükmünde, yaratmasında ve mülkünde O'na karşı koyabilecek bir karşıtı, isimlerinde ve sıfatlarında da O'na benzer ve denk olacak birisi yoktur.
"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (eş-Şura: 42/11)
"Bildiğiniz halde Allah'a denk (ortak) koşmayın." (el-Bakara: 2/22)
Allahu Teâla varettiği bir şeyi isteyip işlediğinde, bütün insanlar O'nun elinde olan bir faydayı elde etmek isteseler veya istediği bir zararı gidermek isteseler, buna asla güçleri yetmez. Nitekim Allahu Teâla -*Celle Celalühü*-, Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Allah, insanlara rahmetten her ney'i açarsa artık onu tutan olmaz, her neyi de tutarsa, O'ndan sonra onu salıveren olmaz. O daima galiptir, hikmet sahibidir." (Fâtır: 35/2)
"O'nun işi, bir şeyin olmasını dilediğinde ona "ol" demesidir. O da oluverir." (Yâsin: 36/82)
Allah bir hüküm verdiğinde O'nun hükmü mutlaka olur ve devam eder:
"Allah hükmeder. O'nun hükmünü iptal edecek kimse de yoktur." (er-Ra'd: 13/41)
"Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, o zararı kaldıracak yine O'ndan başkası yoktur. Eğer sana bir hayır dokundurursa, (bu da, yine Allah'tandır) Zaten O, her şeye kaadirdir." (el-En'am: 6/17)

Özet

Allahu Teâla; zıddı, dengi ve benzeri olmaktan münezzehtir. Bir şeyin de olmasını dilerse, hiç kimse onu erteleyemez. Ve O'nun emrine kimse galib gelemez.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allah'ın zıddı ve dengi olmaması ne demektir?

2. Allah'ın hükmünü ve kazasını tehir edebilecek olan var mıdır?

YEDİNCİ DERS

28. Bunların hepine böylece iman ettik ve hepsinin O'nun katından olduğuna kesin olarak inandık.
29. Ve muhakkak Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- O'nun seçilmiş kuludur. Seçkin peygamberidir, kendisinden razı olunmuş Rasûlüdür.

ŞERH

Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-, O'nun en meşhur güzel isimlerindendir. Bu da O'nda bulunan çok güzel ahlakın ifadesidir
O, Abdullahoğlu, Abdulmuttalib b. Haşimoğlu Muhammed'dir. Kureyş'in soy olarak en mu'tedil ve seçkin kesimindendir.
Kulluk, insan için makamların en şereflisidir.
"Kulunu gece İsra'ya götüren (Allah) ne kadar yüce ve münezzehtir." (el-İsra: 17/1)
"Eğer siz kulumuza indirdiğimizde bir şek içindeyseniz..." (el-Bakara: 2/23)
"Şu bir gerçek ki, Allah'ın kulu (olan Muhammed) O'na dua (ibadet ve kulluk) için kalktığında, onlar (müşrikler) neredeyse çevresinde keçeleşeceklerdi." (el-Cin: 72/19)
Allahu Teâla, O'nu kullarının en seçkinleri arasından; fazlı, dilemesi ile Nebi olarak seçip göndermiştir. O seçilmiş, övülmüş ve Allah'ın sevdiği, O'na yakın bir Nebi'dir. O, Allah'ın kendi Risâleti için seçtiği son elçidir. O'na kitaplarının en yücesini ve en azametlisini indirmiştir.

30. O peygamberlerin sonuncusu, muttakilerin önderi, Rasûllerin efendisi ve âlemlerin Rabb'inin habîbidir.
31. O'ndan sonraki, Nebîlik iddialarının hepsi aşırı derecede sapıklıktır, hevaya uymaktır.

ŞERH

Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- Peygamberlerin sonuncusudur. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle der:
"Muhammed adamlarınızdan herhangi birinin babası değil, fakat Allah'ın Rasûlü ve Peygamberlerin sonuncusudur." (el-Ahzab: 33/40)
O, insanlar içinde Allah'tan en çok korkan ve en güzel biçimde takva üzere olandır. Kendisi şöyle söylerdi:
"Sizin Allah'tan en çok korkanınız ve O'nun sınırlarını en iyi bileniniz benim."[8]
"Sizin en takvalınız ve Allah'ın sınırlarını en iyi bileniniz benim."[9]
"Bu övünç değil, ben Ademoğullarının efendisiyim."[10]
O gerçekten insanların en şereflisi ve alemlerin Rabb'inin Habîbidir.
Allah, O'nu insanlar arasından süzüp seçmiş ve kendisine yakın kılmıştır. O'nun için Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- şöyle der:
"Allah, İbrahim'i dost edindiği gibi beni de dost edindi."[11]
Allah Rasûlünden sonra yapılacak tüm Peygamberlik iddiaları sapıklık, şaşkınlık, heva ve batıldır. O'ndan başka kim kendisi veya başkası için Nebîlik iddiasında bulunursa, kafirdir. Onu doğrulayan da kâfirdir. Daha doğrusu bundan şüphe eden de kâfirdir. Mü'min, O'ndan sonra Nebi'nin gelmeyeceğine iman eder. O'ndan sonra bazı yalancılar bunu iddia edebilirler. Hatta bazı harikulade şeyler de sergileyebilirler. Kendilerinin ardından giden kimseler de olabilir. Fakat en kısa zamanda gerçek çehresini herkes tanır ve topluma rezil olur. Tıpkı bundan önce Nübüvvet iddiasında bulunanların yalanlarının ortaya çıktığı gibi.

32. O, -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-, bütün insanlara ve cinlere Hak ile, hidayet ile, aydınlık ile gönderilmiş bir Nebî'dir.

ŞERH

---

[8] Buhari, Kitabu'n-Nikвh, Babu't-Ter□ibi fi'n-Nikвh, 9/104, (5063) Enes b. Malik rivayet etti.
[9] Buhari, Kitabu'l-İman, 13/70 (20)- Ai□e -*Radiyallahu Anha*- Hadisi
[10] Ahmed b. Hanbel, Mьsned, 3/2; et-Tirmizo, Kitabu'z-Zьhd, Babu'□-Şefaati. (3618) İbn Mace, Kitabu'z-Zьhd, Babu Zikri'□-Şefaati, (4307), Ebu Said el-Hudro Hadisi
[11] Mьslim, Kitabu'l-Mesacid, Babu'n-Nehy-i an Binai'l-Mesacid-i Ale'l-Kubur, 1/377 (H. 532)

Rasûlullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*, Rasûllerin en yücelerindendir. O'nun mesajı hem insanlara, hem de cinleredir. O'ndan önceki Peygamberlerin mesajları sadece kavimlerine yönelik idi. Ama O, hem cinlere, hem de insanlara Rasûl olarak gönderildi. Allahu Teâla'nın da buyurduğu gibi;
"Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik…" (el-Enbiya: 21/107)
Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* şöyle buyurmuştur:
"Benden önce gönderilen Nebiler sadece kendi kavimlerine gönderilirlerdi. Ben ise tüm insanlara gönderildim."[12]
Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Müşrikler hoş görmeseler bile, dinini bütün dinlere üstün kılmak için, Rasûlünü hidayetle ve hak dinle gönderen O'dur." (es-Saff: 61/9)
Allah O'nu, aydınlık ve doğru yol ile, Hak yola davet etmek için gönderdi. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Size Allah'tan hakiki bir nûr ve apaçık bir Kitab gelmiştir." (Maide: 5/15)
Kur'an doğru yola götüren ışıktır. O hem nur, hem de gönüllere şifadır.

Özet

Muhammed *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* Nebi'mizdir. O, Allah'ın seçilmiş kuludur. Hem cinlere, hem de insanlara hidayet ve hak din ile gönderilmiş Allah elçisidir. Nebi'lerin sonuncusudur; ondan sonra Nebi de yoktur. Ehl-i Sünnet'in özet akîdesi budur. Bunu inkâr edip yeni bir Nebî bekleyen, icma ile kâfir olur.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1– Rasûlullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* bütün cin ve insanlara mı, yoksa sadece kavmine mi Nebi olarak gönderilmişti?
2- Rasûlullah'tan sonra Nebi'lik iddia edenin hükmü nedir?
3– Rasûlullah'ın şemâilinden neler biliyorsunuz?

SEKİZİNCİ DERS

33. Kuran Allah'ın Kelam'ıdır. Keyfiyetini bilmediğimiz bir biçimde O'ndan sâdır olmuştur. Rasûlüne onu Vahiy olarak indirmiştir. Mü'minler de onu hak olarak doğrulamışlardır. Ve onun gerçekten Allah'ın kelamı (konuşması) olduğuna iman etmişlerdir. O, kulların konuşması gibi yaratılmış değildir. Her kim Kur'an'ı işitir de onun insan kelamı olduğunu söylerse, kâfirdir. Allah böylelerini Kitab'ında kınamış ve onları Sekar (cehennem) ile tehdit etmiştir:
"Ben onu Sekar (cehennem)'a sokacağım" (el-Müddesir, 74/26)
Yüce Allah; *"Bu insan sözünden başka bir şey değildir"* (el-Müddesir, 74/25) diyen kimseleri Sekar ile tehdit ettiğine göre; kesin olarak şunu bilmiş ve inanmış oluyoruz ki: O insanları yaratanın sözüdür ve insanların sözüne hiçbir şekilde benzemez.

ŞERH

Kur'an Allah'ın sözüdür. O'ndan sâdır olmuştur. Ancak, Allah'ın nasıl konuştuğunu bilmiyoruz. Fakat O'nun konuştuğu bir gerçektir. Kelam, Allah'ın sabit bir sıfatıdır. Karşıtı, eksik olan bir sıfattır. Allah'ı bundan tenzih ederiz.
"Allah Musa'ya da hitabederek (onunla) konuştu." (en-Nisa: 4/164)
"Kelam" (konuşma) sıfatı, O'nun gerçek bir sıfatıdır. Bu sıfatın keyfiyetini bilemiyoruz. Onu ancak Allah bilir ve bu keyfiyet O'nun Celâline lâyık olan bir keyfiyettir muhakkak. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Eğer müşriklerden birisi senin güvencene sığınmak isterse, ona güven ver ki, Allah'ın Kelam'ını dinlesin. Sonra da güven içinde bulunacağı yerine kadar onu ulaştır." (et-Tevbe: 9/6)
Bundan maksat Kur'an'dır. O gerçekten Allah'ın Kelam'ıdır. Onu Rasûlü Muhammed *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'e vahiyle indirmiştir. Mü'minler de onu böylece tasdik etmişlerdir. Kur'an'ın gerçekten Allah Kelam'ı olduğuna yakîn bir ilimle inanmışlardır.
O Kur'an yaratılmış değildir. Zira sıfatlar ondan ayrı olmak anlamında zatın dışında değillerdir. Allah'ın sıfatları yaratılmamıştır, kadîmdir. Beşer sözü ise kendileri gibi yaratılmıştır. Kur'an'ın beşer kelâmı olduğunu zan ve iddia eden herkes kâfirdir. Allah onu Cehennem azabıyla korkutmuştur.
"Ve "Bu, başkasından nakledilen bir sihirdir. Bu, ancak birinin sözüdür" dedi..... Onu "sakar" denen Cehennem ateşine sokacağım." (el-Müddessir: 74/24-26)

---

[12] Buhari, Kitabu't-Teyemmьм, Babu't-Teyemmьм, 1/435 (335) Mьslim, Kitabu'l-Mesacid ve Mevadiu's-Salat, 1/370 (521); Cabir b. Abdillah Hadisi.

Allahu Teâla Kur’an’a “beşer sözü” diyenleri Cehennem azabıyla korkutmuştur. Mü’minler, Kur’an’ın beşer sözü gibi yaratılmamış olduğuna kesin olarak iman ettiler. O’nun sözü elbette insanın sözüne benzemez. Bilâkis Allah’a ait olan bütün sıfatlariçin deriz ki: Nasıl ki Allah’ın zâtı kullarının zâtlarına benzemiyorsa sıfatları da, kullarının sıfatlarına benzemez.

Özet

Kur’an, Allah’ın gerçekten Kelam’(konuşması)ıdır. Allah onu gerçekten konuşmuş; Cibril Aleyhisselam onu işitmiş ve Rasûlullah’ın kalbine indirmiştir. Bundan anlaşılıyor ki, Kur’an mahluk değildir, Allah’ın Kelam’ıdır. Kim ki bunun beşer kelamı olduğunu iddia ederse, kâfirdir.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1- Kur’an nedir?
2- “Kur’an yaratılmıştır” diyenin hükmü nedir?

DOKUZUNCU DERS

34. “Yüce Allah’ı insanlara özgü sıfatlardan birisi ile vasfeden bir kimse kâfir olur. Artık kim basiretiyle bunları anlarsa gerekli şekilde ibret almış olur ve kâfirlerin sözlerine benzer söz söylemekten uzak kalır. Böylece Yüce Allah’ın sıfatlarının insanların sıfatlarına benzemediğini de kat’i olarak bilmiş olur.”

ŞERH

Kim Allahu Teâla’yı yarattıklarından birisinin sıfatlarıyla sıfatlandırır ve O’na yaratılmışların keyfiyetini uygun görürse, kâfir olmuş olur:
“O’nun benzeri hiç bir şey yoktur. O hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.”(eş-Şura: 42/11)
İnsan bunu görür ve anlarsa, mutlaka kâfirlerin onları küfre sokan sözlerinden kaçınacaktır. Zira Allah böylelerini Cehennem ateşiyle korkutmuştur.
Böylece, Allah’ın sıfatlarının hiçbir şekilde insanların sıfatlarına benzemediğini öğrenmiş olduk.

Özet

Allah’ın sıfatları insanların sıfatları gibi değildir. O’nun kendine verdiği sıfatları inkâr edemeyiz. Allah’ın sıfatlarının insanların sıfatlarına benzediğini iddia eden kâfir olur.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1- Allah’ın sıfatlarının insanların sıfatları gibi olmadığının delili nedir?
2- Allah’ın sıfatlarını insanların sıfatlarına benzetenin hükmü nedir?

ONUNCU DERS

35. Cennet ehlinin ru’yeti (Allah’ı görmesi) -ihata edebilmeleri ve bizce keyfiyetini bilebilmek söz konusu olmaksızın- yüce Allah’ın Kitabının dile getirdiği şekliyle bir gerçektir: *“O günde yüzler var ki apaydınlıktır. Rabb’lerine bakıcıdırlar.”* (el-Kıyamet, 75/22-23) Bunun açıklanması ise yüce Allah’ın muradı ve bildiği üzeredir. Rasulullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*’den bize kadar gelen bütün sahih hadislerde de o nasıl diyorsa öyle olup, bunun manası da aynen onun murad ettiği mana üzeredir. Bizler bu konuda görüşlerimizle te’villerde bulunarak, hevâlarımıza göre vehîmlere kapılarak yapılacak yorumlara kalkışmayız. Çünkü (bu gibi hususları) Yüce Allah’a ve Rasûlüne teslim edip de kendisi için müteşabih olanların bilgisini bilene havale edenler dışında hiçkimse dininde selâmete ulaşamaz.

ŞERH

Mü’minlerin Kıyamet günü Rabb’lerini çıplak gözle görmeleri Kitab ve Sünnet ile sabittir:
“O günde yüzler var ki apaydınlıktır. Rablerine bakıcıdırlar.” (el-Kıyame: 75/22-23)
“İhsanda bulunanlar için iyilik ve daha da fazlası vardır.” (Yunus: 10/26)

Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-* fazlalığı (ayetteki "ziyade" kelimesini) "*Allah Azze ve Celle*'nin Yüzüne bakmak" olarak tefsir etmiştir. Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-*, *"Siz Rabb'inizi ayın ondördün'de ayı görmekte hiç zorlanmadığınız gibi, Onu göreceksiniz."*[13] buyurmuştur. Bunun anlamı, Allah'ı tam kuşatarak ihata etmek demek değildir. Fakat yine de bu, gerçek bir gözle görmedir. Yoksa, kalple görülen manevi rü'yet anlamına gelmez. Bu, Cennet ehlinin Ahiret'te sahip olacağı en büyük nimettir. Bu konuda Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'den, birçok hadis alimlerinin de onayladığı gibi, mütevatir yolla gelen hadisler çoktur. Bu ayet ve hadisler açık anlamlarıyla şunu ifade etmektedirler ki; O da mü'minlerin Kıyamet günü Allah'ı gözle görebileceğidir. Biz bu konuda gelen haberleri; kısır görüşlerimizle te'vil etmeden ve onun gerçeğine aykırı olarak hevamıza uymadan, olduğu gibi tasdik ederiz. Bu haberlerin hakikatına aykırı olarak heva ve hevesimize uymayız.
Müslüman, dininde sapıklık ve dalaletten kendini korumak istiyorsa, bize sahih yollardan gelen, Allah ve Rasûlü'nün emirlerine uymak zorundadır. Herhangi bir şeyde şüpheye düştüğünde, bunu Allah ve Rasûlü'ne havale eder.
Allahu Teâla -*Celle Celalühü-* Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Kalplerinde eğrilik bulunan kimseler, fitne çıkarmak ve teviline yeltenmek arzusuyla müteşabih olan ayetlere tutunup, onlarla uğraşır dururlar. Oysa müteşabihin te'vilini Allah'tan başkası bilmez. İlimde yüksek dereceye erişmiş olanlar ise, 'biz ona inandık; hepsi de Rabbimiz katındandır' derler. Bunu, akıl sâhiplerinden başkası düşünmez." (Âl-i İmran: 3/7)

36. İslam'ın ayağı ancak teslim oluşun ve teslimiyet gösterişin üzerinde sapasağlam durabilir. Her kim kendisi için öğrenmesi mümkün olmayan şeyi öğrenmeye talip olur da kavrayışı, teslimiyet ile huzurlu bir kanaate dayanmazsa, onun bu talebi kendisinin katıksız tevhid'i, sâfi marifeti ve sağlıklı imanı elde etmesine engel teşkil eder. (Böyle bir kimse) Vesveselere kapılmış, şaşkın, şüphe ve tereddüt içerisinde, yolunu şaşırmış bir halde; iman ile küfür, tasdik ile yalanlama, ikrar ile inkâr arasında gider, gelir. Ne tasdik eden bir mü'min, ne de yalanlayan ve inkâr eden bir kimsedir.

ŞERH

Kur'an ve Sünnet'in nass'larına tam teslim olup, onu tasdik ve itaatle kabul etmeden, hevasına uyarak kabul ettiği aykırı ve şüpheli görüşleri bırakmadan, mantık ve fasid kıyasla Kur'an ve Sünnet'in nass'larına karşı çıkmaktan vazgeçmeden, İslâm'ın emrettiği gibi bir insan ortaya çıkamaz.
Bir insan tahsili mümkün olmayan ve Allah'ın hikmeti ve hükmü hakkında, gizlemiş olduğu bir ilmi arayıp da bununla ikna olmazsa ve Allah'ın dileğine ve Rasûlü'nün Sünnet'ine teslim olmazsa; o insan böyle bir talebinde "Tevhid"in gereğini, Allah'ı saf olarak tanıma bilgisi, tasdik ve itaat üzere kurulu sahih bir iman olan kabul ve ittibadan, tam teslimiyetten mahrum kalıp, sahih haberlerle gelen Şer'î mesleklerde iman ile küfür, ikrar ile inkâr arasında gider gelir. Böylece o, vesveselerin, boş hayallerin peşinde şaşkın şaşkın dolaşıp durur. Belli bir kararlılık göstermez. O ne gerçekten halis bir mü'mindir, ne de tam anlamıyla reddedip inkâr eden bir kâfirdir. Zira imanın gerçeği tasdik ve teslimiyettir. Hatta hikmetinin bizce bilinmediği konular da buna dahildir. Öyle ki bu hikmetleri Allah'tan ve Rasûlü'nden bir bilgi almadıkça anlayamayız.

37. İslam dünyasından bazı kimselerin Allah'ı Cennet'te görmeyi, vehimlerine veya akıllarına güvenerek te'vil etmeleri, rü'yete sahih bir şekilde iman sayılmaz. Zira rü'yeti te'vil etmek, Allah'ın Rablığına izafet olunan anlamların hepsinin te'vili anlamına gelir. Te'vili terk etmek ve teslim yoluna bağlanmak müslümanların üzerinde olduğu dindir. "(Sıfatları) Nefy (işlevsiz kılmak) etmekten ve teşbih (benzetme)'ten sakınmayan bir kimsenin ayağı kayar ve tenzih (eksik, ayıp, kusur zaaf vs.'den uzaklaştırma)'i isabet ettiremez.
Şüphesiz ki Yüce ve Celil olan Rabbimiz vahdaniyet sıfatları ile mevsuftur. Bir ve tek olmak vasıflarına sahiptir. Yaratıklar arasından hiçbiri O'nun sıfatlarındaki anlama sahip değildir.

ŞERH

Müslümanlardan "rü'yet"i aklına ve hevasına göre te'vil eden veya kendi kendine bunun keyfiyetinin bilinebileceğini söyleyenlerin, rü'yet hakkındaki imanları sahih değildir. Bu insan hatalıdır. Rü'yete tam anlamıyla inanmamıştır. Çünkü, rü'yetin gerçeğini ve keyfiyetini Allah'tan başka kimse bilemez. Rü'yet ve yaratıcı Rabb'imiz hakkında yapacağımız en doğru şey, ne O'nun sıfatlarını ve ne de rü'yetini insanların dünyada alıştıkları şekilde yorumlamamaktır. Bilakis bunun anlamı Kur'an'da ne ise, ona öylece iman ediyoruz. Onun keyfiyetini araştırmayız. Bu konuda Allah'ın ve Rasûlü'nün haber verdiklerine bağlanıp teslim olmalıyız.
Bu, Allahu Teâla'nın müslüman kullarına gönderdiği doğru dindir. Müslümana gereken, şu iki şeyden kaçınmaktır:

---

[13] Buhari, Kitabu Mevakiti's-Salat, Babu Fadli Salati'l-Asri: 2/33 (54). Mьslim, Kitabu'l-Mesacid, Babu Fadli Salateyi's-Subhi ve'l-Asr, 1/439 (633) Cerir b. Abdillah rivayet etmiştir.

1. Allah'ı, O'nun kendini vasfettiğinin dışında bir şekilde vasfetmek, O'na isimlerinde şirk koşmak ve Allah'ın, kendisini vasıflandırdığını gerçek muradının dışına çıkarıp saptırmak.
2. Allahu Teâla'yı sıfatlarında, isimlerinde, zatında veya fiilerinde yaratılmış olanlara benzetmek.
"O'nun benzeri hiç bir şey yoktur. O'dur hakkıyla işiten ve hakkıyla gören." (eş-Şura: 42/11)
Ayetin ilk yarısı teşbih ve denkliği inkâr, ikinci yarısı ise sıfatların isbatıdır. Ayet tenzih ile isbatı bir arada zikretmiştir. Kim bu iki durumdan sakınmazsa, ayağı kayar ve akîdesinde hataya düşüp, doğruyu bulamaz. Böylece de, Allah hakkında vacip olan "tenzih"i gerçekleştiremez. Bu tenzih, Allah'ı benzer, denk ve ortaklardan tenzih etmektir. Çünkü Allah Azze ve Celle fiillerinde, isimlerinde, sıfatlarında, yaratmasında ve emrinde vahdaniyet sahibidir. Bütün bunlarda tektir. Hiç kimseye ihtiyacı yoktur. O'nun ortağı ve benzeri yoktur. Yarattıklarının hiçbirisi bunların anlamında ve zâtında, fiillerinde, isimlerinde ve sıfatlarında O'na benzemez.

38. O, sınırlardan ve nihai noktalardan yüce ve münezzehtir. O, erkân, organ ve araçlardan da münezzehtir. Altı cihet sonradan yaratılmış diğer mahlukatı kuşattığı gibi- O'nu kuşatamaz.

ŞERH

Allahu Teâla sınırdan, boyutlardan yüce ve münezzehtir. Allah'ın ne haddi vardır ve ne de sonu. Bu O'nun yarattıklarıyla birleştiği anlamına gelmez. O, yarattıklarından tamamen farklıdır.
Hâkezâ, Allah Azze ve Celle organlardan ve aletlerden de münezzehtir. Bu da kullarda olan âzâlar ve çalışma edevatlarıdır. İnsan bununla kendisine yararı olacak şeyleri kazanır, zararı olacakları da savuşturur. Böyle bir şey Allahu Teâla için sözkonusu değildir.
Böylece biz, Allahu Teâla hakkında varid olan tüm isimleri ve sıfatları değişmez olarak kabul ederiz. Fakat biz bunu açıklarken şöyle deriz: Buna delalet eden bir gerçek vardır. Biz bunun anlamını kavrıyor ve Allah'a layık olan şekilde kabul ediyoruz. Fakat biz bunun keyfiyetini izaha çalışmayız. Çünkü bu isimleri ve sıfatları, Allah kendisine özgü kılmıştır. Allah -*Celle Celalühü-*'yü kuşatacak olan hiçbir şey yoktur. Allah bundan münezzehtir.
Bunu söylerken bütünüyle cihetin inkârına gitmiyoruz. Ancak Allah -*Azze ve Celle-* herşeyden yüksekte, yücelik sahibidir. Hiç bir güç O'nu kuşatamaz.
Biz, Tahavî'nin, kavramları "kelam" ilmiyle zikretmemiş olmasını dilerdik. O, bu kavramla kelamcıların dediklerini ve doğrudan doğruya kasdettiklerini kasdetmemiş ve "yüz" ve "uluv" gibi sıfatları Allahu Teâla için isbat etmiş olmasına. rağmen, bu kavramları kullanmasa daha iyiydi. Ancak bundan daha iyisi, O'nun kelamcılara ait olan bu kavramları hiç kullanmamasaydı. Çünkü o kavramlar aynı zamanda hem Hakkı, hem de bâtılı içermektedir.
Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in itikadî mezhebi gereğince, bu konudaki hüküm, ancak ayrıntılı açıklamadan sonra mümkündür. Mesela: "O, hudut ve boyutlardan münezzehtir" sözünü söyleyen kimse, eğer bununla Allahu Teâla'yı hiçbir şeyin kuşatamayacağını ve var olan hiçbir şeyin de O'nu sınırlandıramayacağını söylüyorsa, bu haktır. Ancak, eğer bununla Allah'ın yükseklik cihetiyle bir yücelik sahibi olmadığını söylüyorsa, bu durumda bâtıl olan bir söz söylemiştir. Çünkü, bu manada Allah'ın, yarattıklarından yüce olmadığını söylemiş olur.
"Erkan, organ ve araçlardan da münezzehtir" sözüyle, Allah'ın yüz, iki el, iki göz gibi tanımlamalarla yarattıklarının yüzlerine ve sıfatlarına benzemediğini söylüyorsa, bu haktır. Ancak bununla Allah'ın yüzünün (vechinin) ve iki elinin olmadığını söylüyorsa, bu söz batıldır.
"O'nu altı yön kuşatamaz" sözüyle eğer Allahu Teâla'nın altı yönden herhangi birisinde olmadığını söylemek istiyorsa, bu söz bâtıldır. Çünkü bu, yok olan bir şeyin sıfatıdır. Bu açık bir küfürdür. Ancak bununla Allah'ın var olan şeylerin herhangi birisinin yönleriyle sınırlandırılamayacağını söylüyorsa, bu doğrudur. Allah doğruyu daha iyi bilir.

Özet

Allahu Teâla Kıyamet gününde çıplak gözle görülür. Mü'minler O'nu hakikaten görürler, ama O'nu asla kuşatamazlar. Bu söz, Ehl-i Sünnet'in mütevatir kaynaklardan çıkardığı inancıdır. Her müslümana te'vilden, kelamdan, Allah'ın sıfatlarını yorumlamaktan ve yorumlayanlardan uzak durması vaciptir. Aynı zamanda her müslümanın Allahu Teâla'yı yaratılmışlardan münezzeh kılması da vaciptir.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allahu Teâla'yı Kıyamet'te görmenin hakikati nedir?
2. Ayet ve Hadislerde beyan edilen sıfatlar hakkında müslümana vacip olan nedir?
3. Tahavî'nin, "Allah altı boyuttan münezzehtir" sözünden ne anlıyorsunuz?

ONBİRİNCİ DERS

39. Miraç haktır. Peygamber *-Sallallahu aleyhi ve sellem-* İsra ile (geceleyin) yürütülmüştür. Uyanıkken bedeni ile miraç'la semavata yükseltilmiştir. Daha sonra da Yüce Allah'ın dilediği yüceliklere çıkartılmıştır. Allah, ona dilediği ikramlarda bulunmuş ve vahyettiği şeyleri vahyetmiştir. *"Kalp gördüğünü yalanlamadı"* (en-Necm, 53/11) dünyada da, ahirette de yüce Allah'ın salat ve selâmı ona olsun.

ŞERH

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah Rasûlü'nün şahsı, bedeni ve ruhu ile İsra gecesi Mirac'a götürüldüğüne iman eder. "İsra" Kitab, Sünnet ve İcma ile sabittir. İsra Mekke'den Beytu'l-Makdis'e olmuştur:
"Kulu Muhammed'i, geceleyin, Mescid-i Haram'dan, kendisine bazı âyetlerimizi göstermek için, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla gören O'dur." (el-İsra: 17/1)
Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* orada Nebi'lere imamlık ederek namaz kıldırdı. Böylece O'nun *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* yedinci kat göğe şerefli bedenleriyle gitmesi (Mirac) gerçekleşmiş oldu. Orada Sidre-i Münteha'ya ve oradan da Cennetu'l Me'va'ya götürüldü.
Allahu Teâla, bu esnada dilediği şekilde O'nunla orada bir vasıta olmadan konuştu. Allah O'na dilediği şekilde ikramda bulundu. O, hiç kimsenin ulaşamadığı bir makama ulaştı. Allah ile konuştu. Allah O'na Cennet ile Cehennem'in hallerini gösterdi. O'na dilediğini vahyetti. O'na bir gün ve gecede kılınacak beş vakit farz namazları bildirdi. Gördüklerini gerçekten gözleriyle gördü. Bu da O'na diğer Rasûl'lerden farklı olarak Allah'ın bir ikramıydı ve O'nun yüceliğinin bir izharıydı. Bu gece gerçekleşen olayların hepsi Allah Rasûlü'nden sahih olarak rivayet edilmiştir.

40. Allah'u Teâla'nın ona ikram ve ümmetine de bir yardım olmak üzere lütfedeceği "Havz" da haktır..

ŞERH

Allah Rasûlü'nden gelen Hadislerde "Havz"ın varlığının hak olduğu sabittir. "Havz" hadisleri ilim ehlinin de açıkladığı gibi, "mütevatir"dir.
Havz, Cennet nehirlerinden sulanan büyük bir göldür. Suyu sütten beyaz, baldan daha tatlı ve kokusu miskten daha güzeldir. Onun uzunluğu ile genişliği aynıdır. Bir köşesiyle diğer köşesi arasındaki mesafe bir aydır. Kadehleri gökyüzünün yıldızları gibidir. Ondan bir yudum içen ebedi olarak susamaz. O Kıyamet gününün en büyük ve en tatlı "Havz"ıdır ve içenleri en çok olanıdır. O Kıyamet gününün susuzluğundan Ümmet-i Muhammed'in kurtuluşudur.
Bu, Allah'ın Rasûlü'nün *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* diğer Peygamberler içerisinde sahip olduğu fazilet nedeniyle, Allah'ın O'na bir ikramıdır. Allah hepimizi Kıyamet günü O'nun "Havz"ından içenlerden eylesin!

Özet

Mekke'den Beyti'l-Makdis'e olan İsra hadisesi haktır. Semaya çıkmak demek olan Mi'rac haktır. Peygamber'e semada inen vahiyler haktır. Ve bu konuda Rasûlullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'den ne kadar sahih hadis gelmişse hepsi haktır. Ehl-i Sünnet olarak hepsine inanıyoruz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. İsra hadisesini inkâr edenin hükmü nedir?
2. İsra nereden nereye oldu, Mi'rac nereden nereye oldu?
3. Rasûlullah'ın *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* Kıyamet'teki Havz'ı hakkında ne biliyorsunuz?

ONİKİNCİ DERS

41. Haberlerde rivayet edildiği üzere Rasûlullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in ümmeti için sakladığı "şefaat" haktır.
42. Allah'ın Adem Aleyhisselam ve O'nun zürriyetinden almış olduğu "Misak" haktır.

ŞERH

Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'in şefaatı haktır. Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'in en büyük şefaati Mahşer'deki şefaatıdır. Allah o gün onlar arasındaki davaları çözer. Allahu Teâla Rasûlullah'a; "şefaat iste, şefaatçi kılınacaksın."[14] buyurur. Bu şefaat şek ve şüphe edilmeyecek bir sûretle sabit ve haktır. Hâkezâ Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-, Ümmetinden kötülükleri ile iyilikleri denk gelen kimselere şefaat edecektir. Yine Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-, Cehennem'e gitmeleri emredilip de O'nun şefaatıyla Cennet'e gidecek olanlara da şefaat edecektir. Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'in bir diğer şefaatı da, Cennet'e girmiş olanların derecelerinin yükselmesi içindir. Ayrıca Ümmetinden şefaat ettikten sonra hesap görmeden Cennet'e girecekler de vardır. Başka bir şefaati de, Cehennem azabını hakettiği halde azaplarının hafifletilmesi için şefaat edeceği kimseler içindir. Yine, bütün mü'minlerin Cennet'e girmeleri için de şefaatı vardır. Ayrıca, Ümmetinden büyük günahlarından dolayı Cehennem'i haketmiş olanlara da şefaatı olacaktır.

Bu şefaat türlerinin hepsi haktır ve gerçektir. Bunların hepsi Allah Rasûlü'nden gelen sahih haberlerle sabittir. Ancak bu şefaatlerin hepsi, Allah'ın izni olmadan olmayacaktır:

"De ki: Şefaatın hepsi ancak Allah'ındır." (ez-Zümer: 39/44)

"Onlar, Allah'ın razı olduğu kimselerden başkasına şefaat edemezler." (el-Enbiya: 21/28)

"Allah katında, şefaat etmesine izin verdiği kimseden başkasının şefaatı fayda vermez." (Sebe': 34/23)

Misak da haktır. Bu, Allah'ın Adem Aleyhisselam'ın sırtını eliyle meshedip O'ndan ve Kıyamet gününe kadar doğup yaşayacak olan zürriyetinden aldığı bir sözdür. Onlardan, Rab'lerinin onların nefislerini Rab'leri hakkında şahit kıldığına dair söz almıştır.

Onlar da şehadette bulunmuşlar, tasdik etmişlerdir. Allahu Teâla bunu Kitab'ında şöyle zikrediyor:

"Hani Rabb'in, Ademoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahid tutarak, "ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" (demişti). Onlar da; "Evet, Rabb'imizsin, buna şahidiz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü "bundan habersizdik" dememeniz içindir." (el-A'raf: 7/172)

Özet

Rasûlullah'ın Ahiret'te Ümmeti için şefaati haktır. Ahiret'te en büyük şefaat sahibi Rasûlullah'tır. -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- Allah'ın, Adem Aleyhisselam ve O'nun zürriyetinden aldığı misak haktır.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1- Ahiret'teki en büyük şefaat nedir ve kimindir?
2- Şefaatin çeşitleri nelerdir?
3- Allah'ın Adem Aleyhisselam'dan ve zürriyetinden aldığı misak nedir?

ONÜÇÜNCÜ DERS

43. Yüce Allah ezelden beri cennete gireceklerin sayısı ile cehenneme gireceklerin sayısını bütünüyle ve bir defada bilmiştir. Bu sayıya ne bir şey eklenir, ne de ondan bir şey eksiltilir.

44. Yine, onların yapacaklarını bildiği fiillerini de aynı şekilde bilmiştir. Herkes ne için yaratılmışsa, ona o kolaylaştırılır. Ameller de sonuçlarladır. Mutlu olan kimse Allah'ın kazası gereği mutlu olandır. Bedbaht olan kimse de Allah'ın kazası gereği bedbaht olandır.

ŞERH

Allahu Teâla, ezelde ilmiyle Ademoğullarından Cennet'e ve Cehennem'e girecek olanların hepsini bilir. Bunu bütün ayrıntılarıyla bilir. Bunların sayılarında artma veya eksilme olmaz.

Allah, her insanın daha ana rahminde iken iman ehli mi, küfür ehli mi olduğunu bilir. Bu, Levh-i Mahfuz'da yazılıdır. Allahu Teâla'nın bu konudaki ilmi asla değişmez.

Yine, kullarının fiilleri daha kulları işlemeden bellidir. Bu Allah'ın ezelî bir ilmidir. Bunu böylece yazıp takdir etmiş ve böylece hüküm vermiştir. Her insan ne için yaratılmışsa, ona uygun amel işler. Cennet ehli, Cennet ehlinin ameliyle amel eder, Cennet ehlinin ameli üzere yürür. Cehennem ehli ise, Cehennem ehlinin amellerini işleyenlerdir. Ameller niyet ve bitim şekline göredir.

---

[14] Buhari, Kitabu't-Tevhid, Babu Kelami Rabbi'l-Azz'e ve Celle 13/473 (H. 7510), Mьslim, Kitabu'l-man, 1/182 (H. 326) Her ikisi Enes b. Malik'ten rivayet ettiler.

Bir kimseye kötü amelinden sonra salih amel işlemek takdir edilmişse, o işlediği o kötülükten sonra Cennet'e girer. Bazı kimseler de vardır ki, daha önce salih amel işlediği halde hayatı Cehennem ehlinin ameliyle biter ve Cehennem ehli olarak yazılır. Önemli olan, insanın son ânında işlediği ameldir.[15]

Mü'min ancak Allah'ın dilemesiyle mü'mindir, kâfir de yine Allah'ın dilemesiyle kâfirdir. Bunu Allah yaratmış ve takdirini belirlemiştir. Allah, iman ehlini "iman ehlinden", küfür ehlini de "küfür ehlinden" yazar. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:

"O (Allah) yaptığı şeyden sorulmaz, fakat onlar (insanlar) sorulurlar." (el-Enbiya: 21/23)

45. Kaderin aslı Allah'ın mahlukatı hakkındaki sırrıdır. Bunun gerçeğine ne mukarreb bir melek, ne mürsel bir peygamber ulaşmış değildir. Bu hususta derine dalmak ve üzerinde çokça düşünmek ilahi yardımdan uzak kalmaya götüren bir yol, Allah'ın rahmetinden mahrumiyete yol açan bir merdiven, tuğyana ulaştıran bir basamaktır. O bakımdan bu husustaki kıyas, düşünce ve vesveselerden alabildiğine sakınmak gerekir. Çünkü Yüce Allah kader ilmini mahlukatına karşı kapalı tutmuştur. Onda tartışmayı da yasaklamıştır. Nitekim Yüce Allah Kitabında şöyle buyurmaktadır: *"O, yaptığı şeyden sorulmaz; fakat onlar sorulurlar."* Buna göre kim: Niye yaptı? Diye soracak olursa, Kitabın hükmünü reddetmiş olur. Kitabın hükmünü reddeden de kafirlerden olur.

ŞERH

Kaderin aslı, Allah'ın sırrıdır. Bunu insanlardan hiç kimse bilemez. bu konuda derinleşmek ve kaderin gerçeğine ulaşma çabaları doğru değildir. Nitekim Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- de şöyle buyurmuştur:

"Kader anılınca susunuz!"[16]

Kim kaderin gerçeğini anlamak isterse, gideceği yol hüsran ve mahrumiyet yoludur. Bu yolda başarılı olamaz ve hidayetten mahrum olur. Tuğyana saplanır ve haddi aşar. Zira, kaderin gerçeğini Allahu Teâla'dan başka hiçkimse bilemez. İnsanlar ne kadar düşünürlerse düşünsünler, kaderin hakikatine erişemezler. Ancak biz, Allahu Teâla'nın herşeyi bildiğine, yazdığına iman ediyoruz. Bu, kaderin anlaşılması için bilmemiz gereken dört derecesidir. Aksi takdirde insan kadere inanmamış olur. Müslümanın yapması gereken, kader konusunda düşünce olarak derinleşmekten kaçınmak ve vesveselere teslim olmamaktır. Bilinmelidir ki, Allah kader ilmini kullarından gizlemiş ve onları kaderin gerçeğini araştırmaktan alıkoymuştur: *"O (Allah) yaptığından sorulmaz fakat, onlar (insanlar) sorulurlar."* (el-Enbiya: 21/23) Kulun, "Allah niçin bunu yaptı?" Diye sorması caiz değildir. Çünkü bu durumda Kur'an'ın hükmünü inkâr etmiş sayılır ki, bu da açık bir küfürdür. Ancak insanın, şu veya bu hükmün gerisindeki ilahi hikmetleri araştırmasında herhangi bir sakınca yoktur.

46. İşte bu Yüce Allah'ın dostlarından (veli kullarından) kalpleri (iman) nuru ile aydınlanmış kimselerin gerek duyduğu şeylerin özetidir ve bu, ilimde derinleşmiş olanların mertebesidir. Çünkü ilim iki türlüdür: Birisi mahlukat arasında var olan (bilinen) bir ilimdir, diğeri ise mahlukat arasında bulunmayan (bilinmeyen) bir ilimdir. Var olan ilmin inkârı küfürdür, olmayan ilmi bilmek iddiasında bulunmakda küfürdür. İman, bilinen ilmi kabul edip, bilinemeyecek olanı elde etme çabasını terketmedikçe sabit olmaz.

ŞERH

Buraya kadar zikrettiğimiz meselenin özeti şudur: İhtiyaç duyulan ma'rifet ve iman; sadece Allah'ın, kalplerini nuruyla aydınlattığı velîlerine ve derin ilim ve takva sahibi olanlara nasib olur. Ve bu âlimler Allah'tan gelen ilmi kabul edip ona teslim olurlar.

İlim iki türdür:

Birisi Allah'ın insanlara gönderdiği Şeriat ilmi, onun aslı ve ayrıntılarıdır.

Diğer ilim ise, Allah'ın, kullarından gizlediği kader ilmidir. Kim Allahu Teâla'nın gönderdiği ilmi (Şeriat'ı) inkâr ederse, Allah'ın kullarından gizlemiş olduğunu da inkâr etmiş sayılır. Kim de gayb ilmini bildiğini iddia ederse, küfre girmiştir.

---

[15] Allah Celle Celaluhu'nun takdiri, ilmi ezelosiyledir. Allahu Teala ilmi ezelisiyle yaratt□klar□n□n yapacaklar□n□ bilip kaderi ona gцre yazm□□t□r. □nsanlar, Allahu Teala'n□n kendilerine verdi□i cьz'i irade ile hayr□ veya □erri, hidayeti veya dalaleti tercih ederler, Allah'u Teala da onu yarat□r. Kader insana bildirilmemi□tir. Dolay□s□yla ki□i "kaderim yaz□lm□□, ben onu ya□□yorum, dolay□s□yla sorumlu de□ilim" diyemez. Allah'□n kaderi yazmas□ kullar□n□n yapacaklar□n□ цnceden bilmesindendir.

[16] et-Taberani, el-Mu'cemu'l-Kebir, 10/223, 224; Ebu Nuaym el-Hilye, 4/108. Her iki rivayet de Ebы Vail yoluyla □bn Mes'ud'dan gelmektedir. el-Lвlekai, □erhu Usыli'l-İ'tikad: 1/126. Ve Elbani de Silsiletu'l-Ehadisi' s-Sahiha 1/46'da buna Sahih Hadis'dir demiştir.

Çünkü Allah gaybın ilmini sadece kendisine özgü kılmıştır. Gayb ilmini bildiğini iddia etmek, aynı zamanda, bu ilmin Allah'a özgü olduğuna dair olan nass'ların da inkârı sayılır.
Bir kulun iman ehli olup olmadığına veya o kulun imanının bekaasına hükmetmek için; o kulun gönderilen ilmi kabul etmesi ve kendisinden saklanılan ilim hakkında da iddiada bulunmaması gerekir.

Özet

Her şey Allah'ın kaza ve kaderindedir. Allah, kullarının hangi ameli işleyeceğini, kullarının Cennet ehli veya Cehennem ehli olanlarını bilir. Allah, bunu Levh-i Mahfuz'da yazdı ve irade buyurdu. Kader, Allah'ın bir gizli sırrıdır. Salih insanlar kaderi araştırarak onda derinleşmeye gitmezler. Kadere teslim olmadıkça, kimsenin imanı sabit olmaz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Kader üzerine tartışma caiz midir?
2. İlmin iki türü nelerdir?

ONDÖRDÜNCÜ DERS

47. Levh'e, Kalem'e ve Levh'de yazılan her şeye iman ederiz. Yüce Allah'ın orada olacak diye yazdığı bir şeyin olmamasını sağlamak üzere bütün mahlukat bir araya gelip toplansalar, buna güç yetiremezler. Aynı şekilde Yüce Allah'ın orada olmayacak diye yazmış olduğu bir şeyin olması için hepsi bir araya gelecek olsalar, yine buna güç yetiremezler. (Çünkü) Kalem kıyamete kadar olacak şeyleri yazmış ve artık (mürekkebi) kurumuştur.

ŞERH

Biz kesin bir imanla "Levh"in hak olduğuna inanıyoruz. Allahu Tealâ, *"O (Kur'an) Levh-i Mahfuz'da bulunan yüce bir kitaptır."* (el-Burûc: 85/21-22) buyuruyor.
"Levh-i Mahfuz denilen şey, Allah'ın, yarattıklarının kaderlerini yazdığı levhalardır. Allah, adı anılan "Kalem" ile yarattıklarının kaderlerini yazmıştır. Nitekim Allah Rasûlü şöyle buyuruyor:
"Allah'ın ilk yarattığı Kalem'dir. Ona "yaz!" dedi. Kalem, "ne yazayım?" dedi. (Allah), "Kıyamet saatine kadar olacak şeylerin kaderini yaz" dedi."[17]
Herşey bu "Levh"de yazılmıştır. Yaratılmış olanların hepsi, Allah'ın kaderinde olmasını dilediği birşeyin olmamasını dileseler, buna güçleri yetmez. Bütün yaratıklar bir araya gelseler ve Allah'ın dilemediği birşeyin olmasını dileseler, buna da güç yetiremezler.
Kalem, Kıyamet'e kadar olacak şeylerin hepsini yazmıştır. Kulun başına gelmeyen şey, demek ki ona isabet edecek değildi. İsabet edecek olan şey de onun yakasını bırakacak değildir. Allah neyi dilerse o olur. Neyi de dilemediyse o olmaz. Bunların hepsi, Allah Rasûlü'nün bir hadisinden alınan anlamlardır. Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* İbn Abbas'a şöyle der:
"(Bil ki, insanların hepsi Allah'ın senin için takdir etmediği bir şeyle sana yarar sağlamaya çalışsalar, bunu sağlayamazlar. Onların hepsi toplansalar ve sana zarar vermek isteseler, ancak Allah'ın sana yazdığı şey kadar zarar verebilirler. Artık kalemler durmuş ve sahifeler dürülmüştür."[18]

48. Öyleyse kulun üzerine düşen, yarattıklarından varolacak her şey hakkında Allah'ın ilminin öne geçtiğini bilmesidir. Kul bilmelidir ki, Allah bu ilmini, dilemesi ile kesin ve kaçınılmaz bir şekilde takdir etmiştir. O'nun bu ezelî ilmine dayalı takdirini mahlûkatından tehir edecek, giderecek, bozacak, noksanlaştıracak ve fazlalaştıracak olan hiçbir kimse yoktur. İşte bunlar inanılması gereken esaslardan, dinin temellerinin bilinmesi, Allahu Teâla'nın birliğinin ve Rububiyetinin itiraf edilmesinin kapsamındaki şeylerdir. Nitekim Yüce Allah Kitab'ında; *"Her şeyi O yaratmış ve bir düzen içinde O takdir etmiştir"* (Furkan, 25/2) ve *"Allah'ın emri, takdir olunmuş bir kaderdir"* (Ahzab, 33/38) buyurmaktadır. Kader konusunda Allah'a hasım olana ve bu hususta görüşüne temel olarak hasta bir kalbi dayanak alan kimseye yazıklar olsun. Bu kimse kuruntusu ile gayb ilminin araştırılması konusunda gizli olan sırra yönelmiş ve bu hususta söyledikleri ile de günahkar bir iftiracı olup çıkmıştır.

---

[17] Ebu Davud, 4700; et-Tirmizo, Kitabu'l-Kader: 2156, Kitabu't-Tefsir: 3316. Hadis Sahihtir.
[18] et-Tirmizi, Bab; S􀀀fatu'l-Kıyame: 2518 (Sahih Hadis)

ŞERH

Kulun bilmesi gerekir ki, Allahu Teâla'nın ilmi yarattığı herşeyden öncedir. Herşeyi yaratmadan önce bilir. Bu, hem küllî, hem de cüz'î olan her şeyi kapsayan bir ilimdir. Yarattığı her şeyi çok muhkem bir biçimde yaratmıştır. Bunu bozacak, geciktirecek, iptal edecek veya değiştirecek, göklerde ve yerde yaratılmış olanı ve her ikisi arasında olanı eksiltip arttıracak hiçbir şey yoktur. Allahu Teâla, evrenin hepsini yaratmadan önce bilerek yaratmıştır ve onun kaderini de belirlemiştir. Bu ilim imanın gereklerindendir ve Allah'ı bilip O'nun Rububiyetini ikrar etmenin aslıdır. Allah Azze ve Celle Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Herşeyi O yaratmış ve bir düzen içinde O takdir etmiştir." (el-Furkan: 25/2)
"Allah'ın emri takdir olunmuş bir kaderdir." (el-Ahzab: 33/38)
Allahu Teâla bir şey nasıl olacaksa ve onu nasıl yaratacaksa, o şey Levh-i Mahfuz'da öylece yazılıdır. Allah'ın kaderini ve ilmini yalanlayacak olan herkes de orada yazılıdır. Yazıklar olsun, kadere hasta bir kalple bakıp da hak ve doğruluk bilgisinden sapana! Zira böylesi, gaybı araştırmak ve Allah'ın gizlemiş olduğu sırları bulmak için, evhamına güvenip sapmış bir hastadır. Bir kimse kader konusunda ne kadar konuşursa konuşsun, bu sözleriyle, sonunda yalan söyleyenlerden olmuş olacak ve kaderin gerçeğine de hiçbir zaman ulaşamayacaktır. Dolayısıyla bilmesi yasaklanmış olanı ve araştırmasından sakındırılmış olduğu bir bilgiyi araştırmış olmaktan dolayı, büyük bir günah işlemiş olacaktır.

Özet

Levh haktır, Kalem haktır. Levh'de yazılan tüm şeyler, mahlukatın yaratılmasından önce yazılmıştır. Bunda ne artma, ne eksilme, ne de değişme olur. Mahlukat ister razı olsun ister olmasın, ister kabul etsin ister etmesin; Allahu Teâla'nın murad ettiği her şey olur.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Levh ve Kalem hakkında ne biliyorsunuz?
2. Mahlukat, Allahu Teâla'nın irade buyurduğu bir şeyi değiştirebilir mi?

ONBEŞİNCİ DERS

49. Arş ve Kürsî haktır.
50. Allah'ın Arş'a da, yarattığı diğer şeylere de ihtiyacı yoktur.
51. Allah, herşeyi kuşatandır ve herşeyin üstündedir. Yarattıklarını ise böyle bir kuşatıcılıktan aciz bırakmıştır.

ŞERH

Allah'ın "Arş"ı haktır. Bunda şüphe yoktur. Allahu Teâla Arş'ı birçok ayette zikretmiştir:
"*O, Arş'ın sahibidir; çok yücedir!"* (el-Burûc: 85/15)
Arş, Allah'ın yarattığı şeylerin en büyüğüdür. Arş, Cennet-i Firdevs'in tavanıdır. Arş'ı Azim Melekler taşır. Bu ve benzeri haberler, Allah Rasûlü tarafından rivayet edilmiştir. Allah Rasûlünden gelen haberlerde Arş'ın ayaklarından söz edilir. Bu haberler, Arş'ın "milk" (sahip olma) anlamında olduğu yönündeki yorumları iptal etmektedir.
Kürsî de haktır. O iki ayak yeridir. Onu Allah'tan gayri kimse ilmiyle kuşatamaz. Allah Kürsî'nin alanını tüm göklere ve yere yaymıştır.
"O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri içine almıştır." (el-Bakara: 2/255)
Bu ayet-i kerime, Kürsî'nin ilim olduğu te'vilini iptal etmektedir.
Allah Arş'tan da, Kürsî'den de müstağnidir. Bunlara ihtiyacı yoktur. Allah, Arş'a ihtiyacı olduğu için istiva etmedi. Aksine, çok yüce bir hikmet için bunu böyle dilemiştir. Allah Arş'a da, başka şeye de muhtaç olmaktan münezzehtir. Allah'ın izzeti ve ulûhiyeti Arş ve Kürsî'den çok yücedir. Arş da, Kürsî de Allah'ın kudreti ve hükmü ile taşınmaktadır.
Allahu Teâla, yaratmış olduklarını ilmi ve kudretiyle kuşatmıştır. Arş'ın fevkinde Allah'tan başka kimse yoktur. Allah tüm yarattıklarını kuşatıcı bir ilim, güç ve galebe ile ihata etmiştir. Allah'ın yarattıklarından hiç birisi bunu kuşatamaz:
"Allah onların önlerindekini de arkalarındakini de bilir; fakat onlar, bilgileriyle O'nu kuşatamazlar." (Taha: 20/110)

Özet

Arş ve Kürsi haktır. Allah'ın onlara ihtiyacı yoktur. Allah'ın ilmi herşeyi kuşatmıştır. Kimse O'nun ilmini kuşatamaz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allahu Teâla neye istiva etmiştir?
2. Arş ve Kürsi hakkında ne biliyorsunuz?

ONALTINCI DERS

52. Bizler deriz ki: Muhakkak Allah İbrahimi'i Halil edinmiş, Musa ile özel bir şekilde konuşmuştur. Buna iman eder, tasdik eder ve teslimiyetle kabul ederiz.
53. Meleklere, Nebilere ve Rasullere indirilmiş olan Kitaplara iman ederiz. Onların apaçık bir hak üzere olduklarına da şahidlik ederiz.

ŞERH

Allah, Kitab'ında buyurduğu gibi, İbrahim Aleyhisselâm'ı kendisine "Halîl" edinmiştir.
"Allah İbrahim'i Halîl edindi." (en-Nisa: 4/125)
O'nu kendisine yaklaştırdı, insanlar arasından seçip yüceltti ve O'nu Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'den başka kimsenin ulaşamadığı bir makama ulaştırdı.
"Allah Musa'ya da hitab ederek (onunla) konuştu." (en-Nisa: 4/164)
Allahu Teâla Musa Aleyhisselâm ile gerçekten konuştuğunu isbat ve te'kid etmek için "Kelime", fiilinin masdarı olan "Teklim" siğasını zikretmiştir ki, bu da konuşmanın gerçek olduğuna delildir. Bazı dalalet ehli Allah'ın Musa Aleyhisselâm ile konuşmadığını söyleyip, Allah'ın kelam sıfatını kabul etmemektedirler. Bilakis Allah'ın konuşması, kendi yüce zatına layık olan ses ve harflerledir. Bu konuda nass'ların naklettiğine iman ederiz. Bunu inkâr edip yok saymayız.
Hayra, şerre ve bunun da Allah tarafından yaratıldığına iman ederiz.
Meleklerin, Allah'ın nuranî kulları olduğuna iman ederiz. Onlar yüce yaratıklardır.
"Melekler Allah'ın onlara emrettiği şeylerde O'na isyan etmezler. Ne ile emrolunmuşlar ise, onu yaparlar." (et-Tahrim: 66/6)
"Hamd gökleri ve yeri hiç yoktan var eden, Melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan... Allah'a mahsustur." (Fatır: 35/1)
Haberlerde geldiği gibi Meleklere iman ederiz. Cibril'e, Mikail'e, İsrafil'e, Ölüm Meleği'ne, Cennet'in ve Cehennem'in Meleklerine, Nekir ve Münkir'e, Rakib, Atîd ve Hafaze Meleklerine iman ederiz.
Allah'ın insanlar arasından seçip, vahyi ve şeriatları ile şereflendirdiği Rasullerine de iman ederiz. O Rasûller, hür ve Allah'ın erkek kullarındandır.
"Daha önce (kıssalarını) sana anlattığımız peygamberlerle, anlatmadığımız başka peygamberlere de vahyettik." (en-Nisa: 4/164)
Allah'ın indirdiği Kitapların hepsine, Allah'ın bize bildirdiği gibi, Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an ve İbrahim Aleyhisselâm'ın sahifelerine iman ederiz. Kur'an'da da buna işaret edilmiştir:
"Şüphesiz bu ilk sahifelerde, İbrahim ve Musa'nın sahifelerinde de yazılıdır." (el-A'la: 87/18-19)
"... Daha önce de Tevrat'ı, İncil'i insanlara hidayet olmak üzere inzal etmişti; hak ile batılı ayıran (Furkan)'ı da indirmiştir." (Âl-i İmran: 3/3-4)
"Davud'a da Zebur'u vermiştik." (en-Nisa: 4/163)
Biz bu Kitapların hepsine iman etmekteyiz. Haberlerde ayrıntılarıyla belirtilmeyene de olduğu gibi iman ediyoruz. Çünkü bu, Kur'an-ı Kerim'de icmalî olarak zikredilmiştir. Bütün Rasûllerin açık bir Hak din ve Sırat-ı Müstakim üzere olduklarına inanırız. Onlar insanı Sırat-ı Müstakim'e çağırdılar:
"Onlardan hiçbirisinin arasını ayırmayız. Biz Allah için müslüman olduk." (el-Bakara: 2/136)

Özet

Allah'ın "Dostluk" ve "Kelam" sıatları sabittir. Melâiketu'l-Kiram'a iman ederiz. Bütün Peygamberlere, Rasûllere ve onlara indirilen Kitaplara iman ederiz. Bunların hepsi, insanları hidayete erdirmek için hak olarak gelmiştir.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allah'ın Halil'i kimdir?
2. Allah kiminle vasıtasız olarak hakiki kelamla konuştu?
3. Melekleri, Peygamberleri ve Kitapları inkâr edenin hükmü nedir?

4. Allah'ın gönderdiği Kitaplar hangileridir?

ONYEDİNCİ DERS

54. Biz Kıblemiz'e yönelen insanları, Peygamber -*Sallallahu aleyhi vesellem*-'in getirdiklerini itiraf edenler oldukları, söylediği ve haber verdiği herşeyi tasdik ettikleri sürece müslümanlar ve mü'minler olarak adlandırırız.

ŞERH

Bundan amaç şudur: Bir kimse, İslam'a sahip çıktıkça, Kıblemize yönelip namazı kıldıkça, dinde bilinmesi zaruri olan bir haramı helal ve helali de haram kılmadıkça, Allah Rasûlü'nün söyleyip haber verdiği akîde, Şeriat ve ahkâmı kabul ettikçe, o kimse müslümandır.
Ona mü'min ve müslüman deriz. Onu hiçbir surette, dinde haram olan bir günahı helal kılıp İslâm'ın erkanını yıkan bir şeyi kasten ve bilerek yapmadıkça, tekfir etmeyiz.
Tahavî'nin bu sözünden de anlaşıldığı kadarıyla O, "İman" ve "İslam"ı aynı anlamda görüyor. Bu iki kavram birbirinden ayrıldığında, birisi neye delâlet ediyorsa, diğeri de aynı şeye delâlet eder. Eğer bu iki kavram, "iman" ve "İslam" aynı yerde beraber zikredilirse, "İslam" zahiri olan amellere, "iman" da kalbî olan amellere delâlet eder. Allah daha iyisini bilir.

Özet

Her kim Rasûlullah'ın getirdiğine iman eder ve teslim olursa, onun müslümanlığına şehadet ederiz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Kime müslüman diyebiliriz?
2. İslam ile İmanın farkı var mıdır? Var ise bu farklar nelerdir?

ONSEKİZİNCİ DERS

55. Ne Allah'ın zatı hakkında tartışır ve ne de O'nun dininde tartışmaya gireriz.
56. Kur'an üzerinde çekişmeye girmez, onun Âlemlerin Rabbi'nin kelâmı olduğuna tanıklık ederiz. Onu er-Ruhu'l-Emîn indirmiştir, Rasullerin efendisi Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'e öğretmiştir. O, yüce Allah'ın kelamıdır, yaratıklarının hiçbir sözü ona denk olamaz. O'nun mahluk (yaratılmış) olduğunu söylemeyiz, müslüman cemaate muhalefet etmeyiz.

ŞERH

Allah'ın zatı hakkında aslâ tartışmaya girmeyiz. Bu, yaratılmış olan insanın aslâ bilemeyeceği gaybî bir meseledir. Bilakis yapmamız gereken, bu konuda konuşmamaktır. Biz ancak Allah'ı kendisine verdiği sıfatlar ve isimlerle tanır ve tanıtırız. Bunda bize gelen sahih haberlerin dışına çıkmayız. Allah Azze ve Celle'nin dininde cedel ve böbürlenmede bulunmayız. Hak ehli olan kimselere aslâ şüphelerden ötürü iftira etmeyiz. Zira bu, telbis ve ifsaddır.
Kur'an-ı Kerim üzerinde, kendi görüşlerimizle tartışmaya girmeyiz. Onun hakkında dalâlet ehlinin yaptığı gibi tartışmayız. Aksine, Rabb'imizin onu Cibril vasıtasıyla Rasulullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'e indirmiş olduğu şekilde kabul edip iman ederiz:
"Şurası bir gerçektir ki, Kur'ân, alemlerin Rabbının indirdiği (bir kitap)dir. Uyarıcılardan olman için (ey Muhammed) onu senin kalbine apaçık bir arapçayla Cebrail indirmiştir." (eş-Şuara: 26/192-195)
Kur'an'ın gerçekten Allah'ın Kelam'ı olduğuna iman edip kabul ederiz. Hiçbir söz ona ne benzerdir ve ne de ona yaklaşabilir. O kulların kelamına benzemez.
Cehmiyye'nin[19] iddia ettiği gibi, Kur'an'ın yaratılmış olduğunu söylemeyiz. Böyle bir haddi aşmada bulunmayız. Bizden önceki müslüman cemaatının ve Kıyamet'e kadar Sahabe, Tabiin ve onlara iyilikle uyanların iman ettiğine inanırız. Bu hususta kim onlara aykırı davranırsa, o apaçık bir sapıklık içerisindedir.

---

[19] Cemiyye, sapık fırkalardandır. Bu fırkaya, Cehm b. Safvan'a nisbeten bu isim verilmiştir. Cehm, Ca'd b. Dirhem'in talebesidir. Ca'd'ı ise, Halid el-Kuşerî 124'de zındıklık iddiasıyla öldürdü. Ca'd da ilmini Aban Lebib b. A'sam'dan aldı. Lebib ise, Peygamber Efendimiz'e sihir yapan Yahudidir. Cehm'in iddiaları şöyleydi:

Özet

Allah'ın zâtı ve dini üzerinde tartışmak caiz değildir. Allah'ın zâtının mahiyetini araştırmak caiz olmaz. Kur'an üzerinde de tartışmak caiz değildir. Kur'an Allah'ın Kelam'ıdır, mahlûk değildir. Ayrıca, müslümanların cemaatine muhalefet etmek de caiz değildir.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Allah'ın zâtı hakkında tartışmanın hükmü nedir?
2. Kur'an üzerinde tartışmak caiz midir?
3. Cemaatü'l-Müslimin kimdir?

ONDOKUZUNCU DERS

57. Kıble ehlinden olan bir müslümana işlediği günahtan dolayı, onu helal addetmediği müddetçe kafir hükmünü (tekfir) veremeyiz..
58. Ve imanla birlikte, günah işleyene günahı zarar vermez de demeyiz.
59. Mü'minlerden ihsan sahibi olanları Allah'ın affedip rahmetiyle Cennet'ine koyacağını ümit ederiz. Bununla birlikte onlar hakkında (azap görmeyeceklerine dair) emin olmayız. Onların Cennetlik olacaklarına da şahitlik edemeyiz. Günahkâr olanlarının bağışlanmasını diler, onların akıbetlerinden korkarız ama umutlarını kırmayız.

ŞERH

Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, bir müslümana, küçük olsun büyük olsun haramı helal kılmadıkça kafir hükmü vermez. Ancak bunu kalbinden helal kabul edip onun haram olmadığına inanıyorsa, Allah'ın haram kıldığını helal kıldığından ötürü tekfir olunur. Amelî olarak haramı işlemek, onu helal kabul etmek değildir. Hariciler[20] ise, müslümanı işlediği günahtan ötürü tekfir etmişlerdir.
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, "İmanla beraber günah zarar vermez" demez. Zira bu Mürcie'nin görüşüdür. Sonunda bu günahkârlar hakkında gelen korkutma ayetlerinin yalanlanmasını da beraberinde getirir. Mürcie[21] böyle düşünür; fakat günah

---

"Allah □brahim'i 'Halil' edinmedi. Musa ile konu□mad□. Kur'an mahluktur. Cennet ve Cehennem ebedo de□ildir. Yok olucudur. □man sadece ma'rifettir. (bilmektir). Kьfьr ise bilmemektir. □nsanlar□n hakiki fiilleri yoktur, insan fiilleri mecazodir" Ayr□ca Allah'□n tьm ezeli s□fatlar□n□ da inkвr ediyordu. Cehm b. Safvan'□, Emevilerin son dцneminde, Hicri 128 senesinde Se'lem b. Ahvaz el-Mezini цldьrdь. *(Ahmed b. Hanbel, er-Reddь alв ez-Zenadika ve'l-Cehmiyye, sh. 23; Kitabu's-Sьnne, sh. 81; İmam Bağdadi, Fark beyne'l-Firak, sh. 211; İmam Eş'ari, Makalatu'l-İslamiyyin, C: 1, sh. 338; İmam Zehebi, Mizanu'l-□tidal, C: 1 sh. 426; İmam Taberi, CX 7, sh. 330; Şehristani, el-Milel ve'n-Nihal, C: 1, sh.86)*

[20] Meşru bir imam'a karşı çıkan herkese "Harici" denmiştir. Gerek sahabe devrinde, gerekse sonraki devirlerde bu böyledir. 'Harici" ilk defa hazreti Ali'ye karşı çıkanlara verilen isimdir. Aslında bunlar, Hazreti Ali'nin cemaatindendir. Muaviye ile Hazreti Ali arasındaki "hakem" hadisesinde Hazreti Ali'ye muhalefet ettiler. Hazreti Ali bunları ikna etmeye çalıştıysa da ikna edemedi ve bunlar, "hakem" meselesini küfür kabul ederek Ali'den ayrıldılar. Hazreti Ali onlara İbn-i Abbas'ı gönderdi. İbn Abbas bunların bir kısmını ikna etti, bir kısmı ise cehaletlerinden dolayı ikna olmadı. Hazreti Ali bunlara karşı savaştı ve onları öldürdü. Bunların akideleri şöyledir.
1- Ali Radıyallahü anh hakem dikme meselesinde hata etmiş ve kafir olmuştur.
2- Ahkâm-ı Şer'iyye'yi tafsilatıyla bilmeyenler kâfir olmuşlardır.
3- İman ve küfürde tıfıl çocuklar, babaları gibidirler.
4- Büyük günah işleyenler, kâfirdirler.
5- Kendilerine muhalefet eden her fert, büyük günah işlemiştir.
6- Zalim sultana karşı susanlar, kâfirdirler.
7- Allah hayrı murad eder, Şerri murad etmez.
(□bn-i Hazm, el-Mile'l ve'n-Nihal, C: 4, sh. 168; Şehristani, el-Milel ve'n-Nihal, c: 2, sh. 115; Ehl-i Sьnnet Cemaatinin □tikado Цzellikleri)

[21] İmam-ı Ahmed b. Hanbel, Mürcie'yi şöyle tarif ediyor:
- Mürciiler şöyle iddia ettiler: "İman sadece sözdür, amel imana dahil değildir. İnsan sadece diliyle "iman ettim" dese, yeter. İnsanların imanları arasında fark yoktur. Meleklerin, Peygamberlerin, Sahabenin ve diğer insanların imanları birdir, birbirinden farkı yoktur. İman eksilmez, artmaz. Kim kalben iman edip bunu diliyle de ikrar etse, fakat amel işlemese, bu hakiki mü'mindir." (İmam Ahmed, Kitabu's-Sünne, sh. 80-81, İmam Hallal, Kitabu's-Sünne, sh. 93)
Mürcie, Haricilere tepki olarak "iman-küfür" meselesinden dolayı ortaya çıktı. Mürcie'nin bid'atı ilk çıktığında lafzî idi. Ama daha sonra felsefî tahlillerle derinleşerek yoldan sapmıştır.

imanı eksiltir. Bu günahları işleyen kimselerin imanının zayıflamasından, onların Allah'ın azabına müstehak olmasından korkarız.
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, ihsan sahibi mü'minin Cennet'e gireceğini ümid eder. Eğer bu şekilde ölmüşse, onu müjdeleriz. Fakat buna rağmen onun Allah'ın imtihanına uğramayacağını söyleyemeyiz. Aynı zamanda, onun mutlak olarak Cennet'te olduğuna da güvence veremeyiz. Günahkâr insan için tevbe ve istiğfarda bulunulur. Onun mutlaka Cehennemlik olduğunu da söyleyemeyiz. Zira bu, Allah'ın rahmetinden ümit kesmektir.
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, Kitab ve Sünnet'in belirlediğinin dışında hiçkimse için "Cennet ehlidir" diyemez. Hiçkimse hakkında da nass'larla hakkında açık hükümler olmadıkça "Cehennemliktir" diyemeyiz.

60. Her halükârda amellerinin kabul edilip Cennet'e gireceğinden emin olmak ve Allah'ın rahmetinden tamamen ümidini kesmek kişiyi dinden çıkarır. Buna karşılık ehl-i kıble için hak yol, korku ile ümit arasındadır.
61. Kul kendisini imana (İslam'a) sokan bir şeyi inkâr etmedikçe imandan (islamdan) çıkmaz.
62. İman dil ile ikrar ve kalp ile tasdiktir.

ŞERH

Allah'ın imtihan ve cezasından emin olmak ve Allah'ın rahmetinden ümit kesmek insanı İslam'dan çıkarır. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Allah'ın rahmetinden kâfir olanlardan başkası ümit kesmez." (Yusuf: 12/87)
"Allah'ın tuzağından (azabından) hüsrana uğrayan kimselerden başkası emin olamaz." (el-A'raf: 7/99)
Hak ehlinin yolu bu ikisi arasında orta bir yol tutmaktır. Kulun yapması gereken, Allah'ın azabından korkma ile O'nun rahmetinden ümitvar olma arasında olmaktır.
"Mü'min, imandan ancak onu yıkan bir şeyle çıkabilir. Mesela; imandan olan bir şeyi inkâr etmek, o olmadan imanın gerçekleşemeyeceği bir şeyi kabul etmemek, gibi. Bunlar, onun ilk ikrarını yok eder. Bununla da "büyük günah işleyen kâfir olur" diyen Haricilerle, "imandan iki menzil arasına intikal etmek"ten söz eden Mu'tezileye bir cevap vardır. Bunun aksine, günahkâr müslüman günahından tevbe edinceye kadar günahkârdır. İsyanı kadar imanına zarar verir. Ondan, küllî anlamda, imanın aslını inkâr etmedikçe "mü'min" ismi kaldırılmaz. İmanın bazısının gitmesiyle hepsi gitmez. Zira iman, şubeler halindedir.
Tahavî'nin "iman dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir" görüşü yanlış bir görüştür. Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat'in üzerinde olduğu hak yol ve alimlerin çoğunun görüşü, "İman kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve beden ile ameldir" şeklindedir. Bu, Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat'in usûlüdür. Amelin imandan olduğuna dair Kitab ve Sünnet'te birçok delil vardır. Buna göre, Ehl-i Sünnet'in görüşü, imanın amelle artıp eksileceği yönündedir. İtaatle artar, isyanla eksilir. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"İman edenlere gelince, onların imanını arttırdı ve onlar birbirlerini müjdelerler." (et-Tevbe: 9/124)
"İmanlarına iman katıp artırmaları için mü'minlerin kalplerine huzuru indiren O'dur." (Fetih: 48/4)
"Allah doğru yolda olanların hidayetini daha da arttırır." (Meryem: 19/76)
Eğer ameller imanın tanımına dahil olmasaydı, o zaman takva sahibi, fâcir, itaatkâr, isyankar kimselerin hepsinin, Allah'ın varlığını kabul ettikleri müddetçe imanda eşit olmaları gerekirdi. Ancak bu fasid bir yöntemdir. Doğrusu, bizim dile getirdiğimiz Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat'in görüşüdür.

Özet

Kıble ehlinden olan bir müslümanı, helal kabul etmediği müddetçe işlediği bir günahtan dolayı tekfir etmeyiz. Günahkâr insanın imanı günahından dolayı zayıflar ve günahı konusunda Allah'ın vaîdini (azabını) haketmiştir. Hiçbir müslüman için, hakkında nass olmadıkça Cennetliktir veya Cehennemliktir diyemeyiz. Allah'ın azabından emin olmak ve rahmetinden ümit kesmek, kişiyi dinden çıkarır. Aslolan korku ile ümit arasında olmaktır. İman, Ehl-i Sünnet'e göre kalbin tasdikinden, dilin ile ikrarından ve azaların amelinden oluşur.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Bir mü'mini günahından dolayı tekfir etmenin hükmü nedir?
2. Kişinin işlediği günah imanına zarar verir mi?
3. Bir kimse için, kesin olarak Cennetlik veya Cehennemlik diyebilir miyiz?

(Mьrcie hakk□nda ayr□nt□l□ bilgi iзin Guraba yay□nlar□ndan "Ehl-i Sьnnet Cemaatinin □tikado Цzellikleri" adlı kitabın 206-209. sayfalarına bakınız.)

4. Bir müslümanın iman sıfatı ne zaman kalkar?
5. Ehl-i Sünnet'in görüşüne göre iman nedir?

YİRMİNCİ DERS

63. Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- 'den bize sahih rivayetle gelen Şeriat ve beyan (açıklamalar)'ın hepsi haktır.
64. İman birdir. İman ehli, imanın esası bakımından eşittirler. Onlar arasındaki farklılık Allah'tan korkmaları, takvalı oluşları, hevâlarına aykırı davranıp doğru olana uymalarından ötürüdür.
65. Mü'minlerin hepsi Allah'ın velî kulları (evliyau'r-rahman)dır. Allah katında en üstünleri, onların Allah'a en çok itaat edenleri Kur'an'a en çok uyanlarıdır.

ŞERH

Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'den Şeriat ve din meseleleri ile ilgili olarak sahih yollarla gelen açıklamaların hepsi haktır. Bu isterse mütevatir bir yolla, veya âhad olarak bize gelmiş olsun, değeri birdir. Bu, hak ehlinin mezhebidir. Hadiste Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- kendisine yalan hadis nisbet eden herkesi Allah'a rezil etmiş, Cehennem'de yerini hazırlamasını bildirmiştir.
Bu sözümüz, Tahavî'nin daha önce imanın tanımını zikrettiği esasa göredir. Doğrusu, insanlar imanın aslında derece derecedirler. Yoksa, şöyle diyebilirdik: "Bizim de imanımız Rasûlullah'ın imanı gibidir." Veya "bizim de imanımız Meleklerin imanı gibidir" diyebilirdik. Bu ise apaçık bâtıl olan bir sözdür. Ameller imana dahildir. Velev ki insanlar bunda birbirlerinden farklı olsalar bile. Hatta tasdikte bile insanlar birbirleriyle aynı düzeyde değillerdir. Bizim tasdikimiz ile Cibril Aleyhisselam'ın tasdiki bir değildir. İnsanlar arasında da böyledir. Takva nedeni ile birbirlerinden ayrılırlar. Nitekim Allahu Teâla Kitab'ında; *"Allah katında sizin en üstün olanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır"* (el-Hucurat: 49/13) buyurmaktadır. Ayrıca insanlar, hevalarına uymamaları ve Allah'ın sevdiği bir ameli işleme nedeniyle de birbirlerinden ayrılırlar.
Mü'minlerin hepsi Allah'ın velîleridir. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Şüphesiz ki Allah'ın velî kulları için korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir de. Onlar iman edenler ve Allah'tan takva ile sakınanlardır." (Yunus:10/ 62-63)
İnsanlar imanlarındaki farklılıklarına göre, velâyet derecelerinde de birbirlerinden farklıdırlar. Onların Allah katında en üstünleri, Allah'a ve Rasûl'üne en çok itaat edip, Kitab ve Sünnet'e en çok uyandır. Yoksa onların en hayırlıları, herhangi bir mezhebe en iyi uyan kimse değildir.

Özet

Rasulullah'tan ne gelmişse, o haktır. Ehl-i iman, imanda aynı derecede değil, farklı farklıdırlar. Mü'minler Allah'ın velîleridir. Bunların da, takvalarına göre dereceleri farklıdır. Kim daha takvalıysa o Allah'a daha yakındır.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. İnsanlar imanın aslında eşit midirler?
2. Evliyau'r-Rahman kimlerdir?

YİRMİBİRİNCİ DERS

66. İman, Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına, Peygamberlerine, Ahiret gününe, hayır ve şerriyle, tatlısı ve acısıyla kadere ve (hepsinin) Allah'tan geldiğine iman etmektir.

ŞERH

İman, Allah'ın zâtına sıfatlarına, fiillerine, isimlerine, kendisine kulluk edilmeye yegane hak sahibi olduğuna, amellerin yaratılmasının hepsinin O'na ait olduğuna, Meleklere ve onların sıfatlarına icmalî ve tafsilî olarak iman; indirmiş olduğu Kitaplara iman ile gönderdiği Rasûllerin bildiğimiz ve bilmediğimiz tümüne iman etmektir. Rasûllerin ilki Nuh Aleyhisselâm, sonuncusu da Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'dir. Onların hepsinin Risaletlerine ve tebliğ ettiklerine tam olarak iman ederiz.
İman, onların hidayetlerinin en olgun ve en güzel yol olduğuna inanmaktır. Ahiret'e, yeniden dirilişe, Hesab'a, Cennet ve Cehennem'e inanmak da imandandır. Kaderin Allah'tan olduğuna, hayrın ve şerrin Allah'ın yaratmasıyla olduğuna; kazaya, acısına, tatlısına ve Allah'ın iradesine inanmak da imandandır. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:

“De ki, herşey Allah katındandır.” (en-Nisa: 4/78)
Bu usûlün hepsini şu âyet-i kerime içermektedir:
“Fakat iyilik, Allah’a, Ahiret gününe, Meleklere, Kitaplara ve Peygamberlere iman...dır.” (Bakara: 2/177)
“Biz herşeyi bir kader ile yaratık.” (el-Kamer: 54/49)
“Kim Allah’ı, Meleklerini, Kitaplarını, Peygamberlerini ve Ahiret gününü inkar ederse, şüphesiz apaçık bir şekilde sapıklığa düşmüş olur.” (en-Nisa: 4/136)
İmanın erkan ve usûllerinden birisini yitiren, imanın aslını yitirmiştir. Bu kimseden iman kalkar. Bunun yerine kendisine kâfir adı verilir.

67. Biz bunların hepsine iman eder ve hiçbir Peygamberle diğerlerinin arasını ayıramayız. Onların getirdiklerinin hepsini tasdik eder, doğrularız.

ŞERH

Biz de Peygamberlerin hepsine, aralarında hiçbir fark gözetmeksizin iman ediyoruz. Onların getirdiği bütün haberlere de iman ediyoruz.
Allahu Teâla Kitab’ında şöyle buyurur:
“Biz O’nun elçileri arasında hiçbirini (diğerinden) ayırdetmeyiz.” (el-Bakara: 2/285)
“Onlar arasında bir ayırım yapmayız. Biz ancak (Allah’a) teslim olmuş müslümanlardanız.” (el-Bakara: 2/136)

Özet

İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, âhiret’e, hayrı ve şerriyle Kadere imandır ve bunların da hepsi Allah’tandır.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. İmanın rükünleri nelerdir?
2. Kadere iman nedir?

YİRMİİKİNCİ DERS

68. Ümmet-i Muhammed’den kebâir ehli olanlar ebedi olarak Cehennem ateşinde kalmayacaklardır. Onlar muvahhid olarak öldüklerinde tevbe etmiş olmasalar dahi, Allah’a inanarak ve O’nu bilerek öldükten sonra, bağışlanmaları Allah’ın dilemesine ve hükmüne kalmıştır. Dilerse onları bağışlar.
Yüce Allah’ın Kitab’ında buyurduğu gibi: *“(Allah) bundan başka dilediğini bağışlar.”* (Nisa: 4/48) Dilerse adaleti gereği onları cehennem ateşinde azaplandırır sonra da rahmetiyle ve kendisine itaat eden şefaatçilerin şefaatıyla onları oradan çıkarır ve Cennet’ine koyar. Çünkü Yüce Allah kendisini bilip tanıyanların mevlâsıdır. Onları her iki hayatta da kendisini inkâr eden, hidayetinden uzaklaşıp hüsrana uğrayan ve O’nun dostluğuna nâil olamayan kimseler gibi kılmaz.

ŞERH

Büyük günahlar, işleyenler hakkında bir ceza, Cehennem ateşiyle korkutma veya o günahın çok çirkin bir biçimde ifade edilmesi ve bunu işleyenin de ebedi olarak Cehennem’de kalmayacağı ifade edilerek anlatılan günahlardır. Sahibi ebedi Cehennem’de kalmayacaktır. Çünkü Tevhid akîdesi üzere ölmüştür. Hatta tevbe etmeden ölmüş olsa bile, madem ki Allah’a iman ederek ve O’nu bilerek ölmüştür; o artık Allah’ın dilemesine kalmıştır. Dilerse onu cezalandırır; fakat ebedi Cehennemde bırakmaz. Bilâkis, Allah’a itaat edenlerin şefaatıyla onu Cehennem’den çıkarır. O gün şefaat edecek insanların en büyüğü, Muhammed *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*’dir. Allah dilerse bunları bağışlar, ikramı ve fazlı ile onu affeder. Şirkten başka her günahın Allah tarafından bağışlanması umulur. Allah *-Azze ve Celle-* Kitab’ında şöyle buyurur:
“Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bundan başka dilediğini bağışlar.” (en-Nisa: 4/48)
Allah Rasûlü de şöyle buyurur:

"Kim bu günahlardan bazısını işler ve Allah da onu gizlerse, onun durumu Allah'a kalmıştır. İsterse onu bağışlar, dilerse azap eder."[22]
Gerçek budur. Velev ki günahı işleyen tevbe etmeden ölmüş olsun. Mu'tezile'nin ve Haricilerin iddialarının aksine, o ebedi olarak Cehennem'de değildir. Bu da Allah'ın rahmetidir ki, O kendini bilip iman edenleri, inkâr edip bilmeyenlerle bir tutmamıştır. Nitekim Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyurmaktadır:
"Yoksa kötülükleri işleyenler hayatlarında ve ölümlerinde, kendilerini, iman eden ve sâlih amel işleyen kimselerle bir tutacağımızı zannediyorlar?" (el-Casiye: 45/21)
"Müslümanları günahkarlarla bir mi tutacağız?" (el-Kalem: 68/35)

69. Ehl-i Kıble'den olan salih olsun facir olsun herkesin arkasında namaz kılınacağı ve onlardan ölenlerin cenaze namazının kılınacağı görüşündeyiz.
70. Onlardan hiçbirisinin ne Cennetlik ve ne de Cehennemlik olduğuna dair kesin tanıklıkta bulunamayız. Onlardan birisinin ne kâfirliğine, ne müşriklğine ve ne de münafıklığına onlardan böyle bir şey sâdır olmadıkça tanıklık etmeyiz. Aksine, onların gizli yanlarını Allah'a havale ederiz.
71. Kılıcı hakeden başka, Ümmet-i Muhammed'den hiç kimseye kılıç çekilmesi görüşünde değiliz.

ŞERH

Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat olarak, mü'minlerden olan her salih ve facirin ardında namaz kılarız. Ancak bunda salih insanın imamlığını zorluk olmamak kaydıyla öncelikli görürüz. Ancak sultanın tayin ettiği bir imam olur da bunun ardında namaz kılmamak fitneye yol açacaksa, kılınır. Bu da, onun, insanı küfre götürecek bir bid'at sahibi olmamasına bağlıdır.
Hâkezâ Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, müslüman olarak ölen salih ve facirin üzerinde cenaze namazını kılmayı uygun görür. Ancak dinsiz olarak ölmüşse, üzerine kesinlikle cenaze namazı kılınmaz.
Kıble ehlinden olan herhangi bir insanın Cennetlik veya Cehennemlik olduğu kesinlikle söylenemez. Bilâkis onlardan iyilik yapanların kurtuluşunu diler, Allah'ın hesap sormasını da inkâr etmeyiz.
Kim de kötülüklerde bulunmuşsa ona acırız, Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyiz.
Hiçbir müslüman hakkında bir delil bulunmadıkça küfrüne, şirkine ve nifakına şahidlik yapamayız. Onların gizli yanlarını Allah'a bırakırız. Zira Allah her şeyi bildiği halde, insanlar ancak amellerin zahiri olanlarını bilebilirler.
Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, Allah'tan ve Rasûlü'nden emir olmayan bir konuda bir tek müslümanın bile öldürülmesini caiz görmez. Zira Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- şöyle buyurmaktadır:
"Müslüman kimsenin ancak üç şeyle kanı helal olur..."[23]
"Ancak Allah katından kesin ve açık bir küfür olduğuna dair deliliniz varsa..."[24]
Allahu Teâla da Kitab'ında şöyle buyurmaktadır:
"Allah ve Rasûlü'ne karşı savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuğa çalışanların cezası, ancak öldürülmeleridir." (el-Maide: 5/33)

Özet

Büyük günah işleyenlerin durumu Allah'ın rahmetine kalmıştır. İsterse onları cezalandırır, isterse affeder. İster facir olsun ister muttaki, her müslümanın ardında namaz kılarız ve cenazesinde bulunuruz. Kimsenin, kesin olarak Cennetlik veya Cehennemlik olduğunu söylemeyiz. Haklı bir sebep olmadan, hiçbir mü'mine kılıç kaldırmayız.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Ehli Sünnet'in, büyük günah işleyen hakkındaki görüşü nedir?
2. Fasıkın ardında namaz kılınır mı?
3. Hangi meselelerde müslümanın katli mümkündür?

---

[22] Buhari, Kitabu'l-man, Babu Alameti'l-mani Hubbu'l-Ensar, 1/64 (11); Mьslim, Kitabu'l-Hudud, Babu'l-Hududi Keffaretun Li Ehliha, 3/1333 (1709); Her iki rivayet de Ebu İdris Aid b. Abdillah ve Ubade bnu's-Samit'tendir.
[23] Buhari, Kitabu'd-Diyet; 12/201 (6878); Mьslim, Kitabu'l-Kaseme, Babu ma Yubahu bihi Demu'l-Muslimi, 3/1303 (1676) Abdullah b. Mes'ud radıyallahь anh'ın rivayeti.
[24] Mьslim, Kitabu'l-mare, Babu Vucubi Taati'l-Umara fo Gayri Ma'siyetin. 3/1470 (42), Ubade İbnu's-Samit Hadisi.

YİRMİÜÇÜNCÜ DERS

72. Müslüman emir sahiplerine ve imamlarımıza, -haksızlıkta bulunsalar- dahi karşı çıkıp ayaklanmayı uygun görmeyiz ve onlar aleyhine dua etmeyiz. Onlara itaatten ayrılmayız. Onlar bize günah işlemeyi emretmedikçe, onlara itaati Allah'a itaat dairesinde farz görürüz. Allah'a karşı gelmeyi bize söylemedikleri sürece, onlara iyi ve afiyette olmaları için dua ederiz.
73. Sünnet'e ve Cemaate uyar, tek başına aykırılık, ihtilaf ve ayrılıktan uzak dururuz.

ŞERH

Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, insanlara zulmetse ve kişiliklerinde fasıklık bulunsa bile, yönetimlerini üstlenen emir sahiplerine ve imamlara, kılıç çekmenin haram olduğuna inanır. Bunun nedeni ise, onlara karşı isyanda meydana gelecek olan kan akıtma, kargaşa gibi çok kötü sonuçların doğacağındandır.
Bu da, Emirlerin İslam dairesinde kalıp Allah'ın dinini değiştirmedikleri ve kendilerinden küfür sâdır olmaması şartına bağlıdır. Bu durumda Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, onlar emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münkerde bulundukları sürece onlara başkaldırmayı meşru görmez. Ancak insanlara günah işlemelerini emrettiklerinde, kendilerine itaat edilmez. Allah Rasûlü şöyle buyurmaktadır:
"Müslüman kişiye gereken, ma'siyetle emrolunmadıkça sevdiğinde de, hoşlanmadığında da itaat etmesidir."[25]
"İtaat ancak ma'ruftadır."[26]
Çünkü onların salahı, ümmetin salahı; onların fesadı ise ümmetin fesadıdır.
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, müslümanların cemaatına karşı çıkmaz. Aksine, hidayeti Allah Rasûlü'nün Sünnet'ine ve müslümanların cemaatına uymada bulur. Dalaleti, cehaleti, bencilliği ise cemaatten ayrılmada, dini meselelerde ihtilafta ve muhalefette, müslümanların saflarını ayıran bölünmede görürler. Bu, müslümanların cemaati Allah'ın emirlerine sahip olup, onları korurken geçerlidir.
Ancak, insanlar bozulduğunda, Şeriat'ın emirleri değiştirilip Sünnetler bid'at ve bid'atler de Sünnet haline getirildiğinde, ma'ruf münker ve münker de ma'ruf olduğunda, insanları terkedip tek başına yaşamak caiz olur. Hâkezâ hevâ ve dalalet ehli olanlar da terkedilir. Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-, insanların böyle tamamen fesada gittikleri bir zamanda şöyle davranılmasını buyuruyor:
"... O zaman bu fırkaların hepsini terket. Velev ki, bir ağacın köküne dişlerini geçirip yaşasan bile, ölüm sana gelinceye kadar bekle."[27]

74. Adalet ve emanet ehlini sever, zulüm ve hıyanet ehlinden nefret ederiz.

ŞERH

İdareci olsun idare edilen olsun, adil olan herkesi severiz. Allah ile beraber ve insanlarla beraber olan her emin insanı sever; yöneten de olsa, yönetilen de olsa her zalimden ve Allah ve Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'e hıyanette bulunan herkesten nefret ederiz.
Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Ey iman edenler! Allah'a ve Rasûlü'ne hainlik etmeyin. Aksi halde bilip dururken, kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz." (el-Enfal: 8/27)
Bunu hak olarak görüyoruz. Mü'min, takva sahibi mü'minleri sever. Günahkâr fasıklara da buğzeder. Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- Hadislerinde şöyle buyurur:
"İmanın en sağlam kulpu Allah rızası için sevmek ve Allah rızası için buğzetmektir."[28]
"Kimde şu üç şey bulunursa, imanın lezzetini bulur: Allah ve Rasûlü'nü herkesten daha çok seven ve bir kimseyi sevdiğinde sadece Allah için seven kimse....."[29]

---

[25] Buhari, Kitabu'l-Ahkam, Babu's-Sem'i ve't-Taati Li'l-İmam; 13/121 (7144) Mьslim, Kitabu'l-□mare, Babu Vucubi Taati'l-Umarai fo Gayro Ma'siyetin: 3/1469 (1839) Abdullah İbn Цmer'den rivayet edilmiştir.
[26] Mьslim, Kitabu'l-□mare, Babu Vucubi Taati'l-Umarai Fo Gayri Ma'siyetin: 3/1469 (1840) Ali *-radiyallahu anh-* Hadisi.
[27] Buhari, Kitabu'l-Menak□b Babu Alвmetь'n-Nьbьvve 6/615 (H. 3606) Mьslim, Kitabu'l-□mara Bab Vucubi Mulazemeti Cemaati'l-Mьslimin, 3/1475 (H. 1847) Huzeyfe b. Yemani'den.
[28] Ahmet, et-Taberani, El-Elbani, Sahihu'l-Cami'de, (2530). Bu Hadise "Sahih" demiştir.
[29] Mьttefekun Aleyh, Enes b. Malik'ten.

Biz bir kimseyi, itaati ve takvası kadar sever, günahı ve fücuru kadar da ondan nefret ederiz.

Özet

Ehl-i Sünnet'e göre, iman üzere oldukları müddetçe imamlara itaat etmek vaciptir. Müslümanların cemaatını bölmek caiz değildir. Sünnet ve Cemaate uyarız. Emin ve âdil olanları severiz; hain ve zalim olanlara buğzederiz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Zalim emir'e itaatin hükmü nedir?
2. Zalim emir'e karşı gelmenin hükmü nedir?
3. Allah için sevmenin ve Allah için buğzetmenin ölçüsü nedir?

YİRMİDÖRDÜNCÜ DERS

75. İlmi şüpheli görülen şeye, "Allah daha iyi bilir" deriz.
76. Hadislerde geldiği gibi, hem yolculukta, hem de yolculuk dışında mestler üzerine meshetmeyi caiz görürüz.
77. Hacc ve cihad, müslümanların salih ve fâcir emirleriyle beraber, Kıyamet'e kadar sürecektir. Hiçbir şey bunu iptal edip bozamaz.

ŞERH

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat daima bildiklerinin ilmini Allah'a mahsus görür ve "Allah daha iyi bilir" der. Adaletli olan da budur. Bundan da amaç, Allah adına her an söz söylememektir. Bu ise günahların en büyüğü ve en çirkinidir. İnsana bilmediği bir şey sorulduğunda, "Allah daha iyi bilir" demesi gerekir.
Ehl-i Sünet Ve'l-Cemaat, fıkıh kitaplarında olduğu gibi, yolcu için üç gün üç gece; mukim için de bir gece ve bir gündüz mestler üzerine meshedilmesi görüşündedir. Hâkezâ çorap ve çarık üzerine de meshedilmesini caiz görür. Râfıziler buna muhalefet etmişlerdir. Ancak mestler üzerine meshetmek, "mütevatir" hadisle sabittir.
Müslümanlar, facir olsun salih olsun, İslam dairesinden çıkmadığı müddetçe Emirleriyle beraber Kıyamet gününe kadar Hacc ve Cihadın süreceğine iman ederler.

Özet

Bir müslümanın üzerine vacip olan şey, bilmediği şeye "Allah daha iyi bilir" demesidir. Bilmediği şeyde zorlanarak kendisini bilmiş gibi göstermemelidir. Seferilik hali ve dışında, mestler üzerine meshetmek cazdir. Hacc ve cihad, salih veya facir emirlerle, Kıyamet'e kadar geçerlidir.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Bir şey sorulduğunda, bilmezsen ne diyeceksin?
2. Mestler üzerine, meshetmenin hükmü ve müddeti nedir?
3. Zalim emirlerle cihad ve haccın hükmü nedir?

YİRMİBEŞİNCİ DERS

78. Allahu Teâla'nın Kiramen Katibin Meleklerini üzerimize koruyucu olarak görevlendirdiğine inanırız.
79. Alemlerin ruhlarını almakla görevli olan Ölüm Meleği'ne de inanırız.
80. Kabir azabını hakedenlerin kabir azabı göreceklerine, Münker ile Nekir meleklerinin kabirde insana Rabbi, dini ve Nebi'si hakkında soru soracaklarına dair Allah Rasulü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'den ve O'nun Ashabından gelen haberlere inanırız.

ŞERH

Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat Kiramen Katibîn Meleklerine inanır. Allah onları üzerimizde amellerimizi kaydedici olarak görevlendirmiştir. O Melekler sözlerimizi, davranışlarımızı kaydederler. Bizi ancak tuvalette ve cinsel ilişki esnasında yalnız bırakırlar. Allahu Teâla Kur'an-ı Kerim'de onlardan söz eder:

“Oysa üzerinizde, yaptıklarınızı bilen şerefli kâtipler, Hafaza melekleri vardır.” (el-İnfitar: 82/10-12)
O Meleklerden bazıları Rakîb, bazıları da Atîd’dir:
“Onun söylediği hiçbir söz olmasın ki yanında onu kaydeden gözetleyici hazır bir Melek yazmasın.” (Kaf: 50/18)
Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemaat, insanların ve cinlerin ruhlarını almak için Allahu Teâla’nın görevlendirdiği “Ölüm Meleği”ne iman eder. Allahu Teâla Kur’an-ı Kerim’de şöyle der:
“De ki: Ruhunuzu almakla görevlendililen Ölüm Meleği canınızı alır. Sonra da Rabb’inize döndürülürsünüz.” (es-Secde: 11)
Burada ölümün “Ölüm Meleği”ne nisbet edilmesi, O’nun ölüm olayında görevlendirilmesindendir. Gerçek öldüren Allah’tır; ancak Ölüm Meleği, ruhu almakla görevlidir. Gerçekte fiil sahibi olan Allah’tır:
“Allah, ölüm vakitleri geldiğinde nefisleri öldürür.” (ez-Zümer: 39/42)
Burada herhangi bir çelişki yoktur. Bu Melek, Allah’ın emri ile ruhları kabzeder. O, yaratılış olarak Meleklerin en azametlisidir. O’nun hakkında Kur’an ve Sünnet’te belli bir isim geçmez. Adı konusunda gelen haberler de doğru değildir. Bu, ancak Ehl-i Kitab’ın sözlerindendir.
Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemaat, gerçek kabir azabını kâfirlerin ve münafıkların göreceğine iman eder. Aynı zamanda müslümanların fasıklarının da azap göreceklerine inanır. Kabir azabından amaç, bildiğimiz kabir çukurunda görülen azap değildir. “Berzah” adı verilen âlemde görülen azaptır. Azabı hakedenler kabirde de olsalar, yerin dibinde de olsalar, deniz dibinde veya balıkların karnında da olsalar, Berzah’ta azap görürler. Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemaat bunun, hakedenler için adil bir sonuç olduğuna inanır. Münker ve Nekir, her insana kabrinde Rabb’in kim? Dinin ne? Ve Peygamber’in kim? Diye soru soran Meleklerdir. Bu haberlerin hepsi Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-’den tevatür yoluyla bize ulaşmıştır.

81. Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçedir ya da Cehennem çukurlarından bir çukurdur.

ŞERH

Kabir, salih mü’mine Cennet bahçelerinden bir bahçe gibi olur. Allah onu kabrinde, Meleklerin soruları karşısında sebat içinde tutar. Kâfir ve münafıklar için ise kabir, Cehennem çukurlarından bir çukurdur. Allah, müslümanların zalim ve fasıklarını da kabir azabıyla cezalandırır. Gerçi bu “Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe, veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur” lafzı Allah Rasulü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-’den sahih bir yolla gelmiş değildir. Ancak O’ndan gelen mütevatir hadislerin anlamından böyle bir ifade çıkarılmıştır.

Özet

Biz, Kiramen Kâtibin’e inanıyoruz. Ölüm Meleği’ne inanıyoruz. Kabir’de sorguya, kabir azabına ve mükâfatına inanıyoruz. Münker ve Nekir’e inanıyoruz. Kabir hakkında sahih olarak gelen her habere inanıyoruz.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Kirâmen Kâtibin kimlerdir?
2. Ölüm Meleği hakkında ne biliyorsunuz?
3. Kabirde azab ve mükâfaat hakkında ne biliyorsunuz?
4. Münker ve Nekir kimlerdir?

YİRMİALTINCI DERS

82. Öldükten sonra dirileceğimize, Kıyamet günü amellerin karşılıklarının verileceğine, sorgu ve hesaba, herkesin kendi kitabını (amel defterini) okuyacağına, sevaba, cezaya, Sırat’a ve Mizan’a iman ederiz.
83. Cennet ve Cehennem yaratılmıştır, ebedî olarak yok olmayacaklardır. Allahu Teâla mahlukatından hiçbirini yaratmadan Cennet ve Cehennem’i yarattı. Her ikisi için de onlara girecekleri yarattı. Allah onlardan dilediğini lütfu ile Cennet’e, dilediğini de adaleti ile Cehenmem’e koyar. Herkes gideceği yere göre amel eder. Ve kendisi için yaratılmış olduğu yere doğru gider.

ŞERH

Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemaat, Allah’ın, Kıyamet günü ölüleri yeniden diriltip onlara işledikleri amele göre karşılık vereceğine iman eder. Allahu Teâla Kitab’ında şöyle buyurur:

"İnkâr edenler kesin olarak diriltilmeyeceklerini öne sürdüler. De ki: Hayır, Rabbim adına andolsunki siz, muhakkak diriltileceksiniz; sonra mutlaka size yaptıklarınızdan haber verilecektir. Bu Allah'a göre çok kolaydır." (et-Teğabün: 64/7)
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, amellerin Kıyamet günü Allah'a arzedileceğine iman eder. Allahu Teâla Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:
"O gün Allah'a arzolunursunuz. Yaptıklarınızdan hiçbir şey (Allah'a) gizli kalmaz." (el-Hakkâ: 69/18)
"Kendi kitabını oku! Bugün nefsin hesap sorucu olarak sana yeter!" (el-İsrâ: 17/14)
Yine Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, iyilik edenlerin karşılığında iyilik, kötülük yapanların da karşılığında ceza alacaklarına; hasenenin on misli ile ödüllendirileceğine, kötülüğün ise aynen bir misliyle karşılık göreceğine veya bağışlanabileceğine, Cehennem üzerine kurulacak olan Sırat'a iman eder. Sırat kıldan ince, kılıçtan keskindir. Salih olanlar onu geçip Cennet'e gider. Azap ehli olanlar ise onun üzerinden alınıp Cehennem'e atılırlar.
Ayrıca Ehl-i Sünnet, Mizan'ın hak olduğuna inanır. Mizan'la kulların amelleri ölçülür, iyilikler ve kötülükler tartılır. O gerçek bir tartıdır.
Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat, şu anda Cennet ve Cehennem'in var olduğuna iman eder. Cennet takva ehlinin yurdu, Cehennem ise kâfirlerin, münafıkların, müşriklerin ve günahkârların yurdudur. Günahkârların ateşi ebedî değildir. Kâfirlerin ateşi ise ebedî olarak sönmez. Cennet de, Cehennem de ebedî olarak kalacak ve yok olmayacaklardır. Allahu Teâla, Cennet'i ve Cehennem'i, yarattıklarını yaratmadan önce varetmiştir. Her ikisine gidecek insanları ve cinleri O yaratmıştır.
Cennet ehli, Cennet ehlinin amellerini işleyerek ölürler. Cehennem ehli ise Cehennem ehlinin amellerini işleyerek ölürler. Cennet ehli Allah'ın lütfu ile Cennet'e, Cehennem ehli ise Allah'ın adaleti ile Cehennem'e girer.
Herkes Allah'ın kendisi için takdir ettiği kadar amel işler, herkes Allah'ın dilediği yere doğru gider.

84. Hayır ve şer Allah katından -yaratılarak- kullara takdir edilmiştir. Hayır ve şerrin her biri Allah'ın hükmü ve kaderi iledir.

ŞERH

"De ki: Hepsi Allah katındandır." (en-Nisa: 4/78)
"Sizi hayır ve şer ile deneyip imtihan edeceğiz!" (el-Enbiya: 21/35)
*B*u evrende cereyan eden hayır ve şerrin hepsi, Allah'ın takdiri ve iradesi iledir. Allah neyi dilediyse olur, neyi de dilemediyse olmaz.

85. Fiilin meydana gelmesi için gerekli olan istitaat (kuvvet ve kudret), fiil ile beraber bulunur. Bu istitaat fiilin meydana gelmesi için kesin başarı açısından söz konusu olup, bununla mahlukatın vasfolunması caiz değildir. Fakat sıhhat, güç, fiile elverişli durum ve azaların sağlam oluşu cihetinden sözkonusu olan istitaat fiilden önce bulunur. Kişiyi sorumlu tutan hitab da bunlara bağlıdır. Nitekim yüce Allah: *"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği ile mes'ul tutar"* (el-Mü'minun: 23/62) buyurmuştur.

ŞERH

Güç yetirmek iki türlüdür:
Birisi: "fiil, kudret, fiil için imkân" anlamında, "davranış aletleri" demektir. Bu genelde fiilden önce gelir. Emir ve nehiy bu temel üzerine oturur. Hitap ve teklif buna bağlıdır. Allahu Teâla Kitab'ında şöyle buyurur:
"Allah hiç kimseyi gücü yetmeyeceği bir şeyle yükümlü tutmaz." (Bakara: 2/286)
"Allah, her nefse ancak taşıyabileceğini yükler." (et-Talak: 65/7)
İkincisi ise; "kudret ve irade" demektir ki, fiil bununla beraber bulunur. Bu, Allah'ın başarı vermesi ve hidayeti anlamındadır.

86. Kulların fiilleri, Allah'ın yaratması ve kulların da kesbi iledir.
87. Allah kullarını ancak güçleri yettiği kadarıyla yükümlü kılar. Kullar da ancak Allah'ın kendilerine yüklediklerini taşıyabilirler. Bu da "lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah"ın tefsiridir. Biz (bu sözle): Hiçbir kimse Allah'ın yardımı ile olmadıkça Allah'a isyandan uzak kalmaya çare bulamaz, başka bir tarafa yönelemez ve herhangi bir harekette bulunamaz. Yüce Allah'ın tevfiki (başarıya ulaştırması) ile olmadıkça da hiçbir kimse Allah'a itaati yerine getiremez, onun üzerinde sebat göstermeye güç bulamaz, demek istiyoruz.
88. Her şey Allah'ın dilemesi, ilmi, kaza ve kaderiyledir. Allah'ın dilemesi dilemelerin hepsinden üstündür. Allah'ın kazası (hükmü), bütün iradeleri mağlup etmiştir. O dilediğini yapar. Bununla beraber, Allah bunda aslâ zalim değildir. O bütün ayıplardan ve eksikliklerden münezzehtir: *"(Allah) yaptığından sorulmaz, onlar ise (insanlar) sorulurlar."* (el-Enbiya: 21/23)

ŞERH

Kulların bütün fiilleri Allah tarafından yaratılır:
"Allah sizi ve sizin yaptıklarınızı yarattı." (es-Saffat: 37/96)
Ancak, bu fiilleri kullar kesbeder. Hak ehli olan insanların sözü budur. Cebriye mezhebi, kulun iradesini tamamen inkâr etmektedir.
Mu'tezile ise, kulların fiillerini kendilerinin yarattığını iddia eder. Mu'tezile'ye göre Allah şerri yaratmaz, şerri yaratan insandır. Bu her iki mezhebin biri ifrat diğeri tefrit üzeredirler. Orta yolu tutmak, Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat'in itikadıdır.
Allah, kulların güçlerinin yetmeyeceğini kullarına yüklemez:
"Allah hiçbir nefse taşıyamayacağını yüklemez." (el-Bakara: 2/286)
Kula bir şeyin yüklenmesi, onun buna gücünün yettiğinin delilidir. Kullar ancak, Allah'ın kendilerine yükledikleriyle mükelleftirler.
Bu evrende olan her şey; ancak Allah'ın dilemesi, ilmi, kazası ve kudreti ile olur. Onun dilemesi bütün dilemelerin üstündedir. Dilediği olur. İnsanlar ne yaparlarsa yapsınlar, Allah'ın hükmünden kurtulamazlar. O, zulümden münezzehtir. Allah'ın kaderi ve kazası ile meydana gelen hiçbir şey O'nun için zulüm değil, adaletin bizzat kendisidir:
"Allah, zerre ağırlığı kadar zulmetmez." (en-Nisa: 4/40)
"Allah hiçbir şeyde insanlara zulmetmez. Fakat insanlar kendilerine zulmederler." (Yunus: 10/44)
Allah -*Azze ve Celle*- her türlü zulüm, fena ayıp ve eksiklikten münezzehtir.

Özet

Kıyamet günü yeniden dirilmek, Mizan, Sırat, Cennet ve Cehennem haktır. Cennet ve Cehennem yaratılmıştır, ama ebedîdir. Her kul, Allah onun için neyi takdir etmişse, oraya varır. Kulun bütün fiillerini Allah yaratmıştır. Güç yetirmek (istitaat) iki türlüdür. Allah kullarına güçlerinin yetmeyeceği bir şeyi yüklemez.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Kıyamet gününün ahvalinden neler biliyorsunuz?
2. Cehennem'in akıbeti hakkında en doğru görüş nedir?
3. Hayır ve şerri yaratıp kaderden kılan Allah mıdır?
4. "Allah insanlara gücünden fazlasını yükler" diyene nasıl cevap verilir?

YİRMİYEDİNCİ DERS

89. Yaşayanların dua ve sadakalarından ölüler için yararlar vardır.
90. Allah dualara karşılık verip ihtiyaçları giderir.
91. O her şeye mâliktir. Fakat hiçbir şey O'na mâlik olamaz. Göz açıp kırpacak bir an dahi Allah'a muhtaç olmamak düşünülemez. Kim göz kırpacak kadar bir süre bile Allah'a ihtiyacı olmadığını düşünse, küfre sapar ve helak olanlardan olur.
92. Allah'ın razı olduğu gibi, gazab ettiği de olur. Ancak Allah'ın rızası ve gazabı, kulların gazap etmesine veya razı olmasına benzemez.

ŞERH

Ölü, yaşayanların duasından yararlanır. Hadiste, salih evladın duasının kabul edileceği haber verilmiştir.[30] Ölü yaşayan kimsenin çocuğu olsun veya başkası olsun, duadan yararlanır. Allah duaları kabul eder. Allahu Teâla, Kitab'ında şöyle buyuruyor:
"Rabbiniz dedi ki: Bana dua edin, duanıza karşılık vereyim." (Ğâfir: 40/60)
Allah, bütün mülklerin sahibidir. Evrende O'nun izni olmadan hiçbir kul, hiçbir tasarrufta bulunamaz. Allah'tan müstağni olmanın imkânı yoktur. Her mahlûk Allah'a muhtaçtır:
"Ey insanlar! Hepiniz Allah'a muhtaçsınız; herşeyden müstağni ve daima hamd edilmeye layık olan da işte O, Allah'tır." (Fatir: 35/15)
Kim bir an bile olsa Allah'tan müstağni olabileceğini düşünürse, o anda kâfirlerden olur.

---

[30] Mьslim, Kitab'ul Vasiyye, Babu mв Yelhaku'l-insane mine's-Sevabi ba'de Vefвtihi, (1631); Eбы Davud, 2880

Allahu Teâla haramlar işlendikçe gazaba gelir, razı olduğu ve emrettiği şeyler yapılınca da razı olur. Rıza ve gazab Allah'ın sıfatlarındandır.
"Allah ona gazab etmiştir." (en-Nisa: 4/93)
"Allah mü'minlerden razı oldu." (el-Feth: 48/18)
Bu her iki sıfat da Allahu Teâla'ya lâyık olan anlamdadır. Keyfiyeti'ni bilmek ve teşbihi'ne yeltenmek mümkün değildir. O'nun rızası ve gazabı hiçbir biçimde insanların rızasına ve gazabına benzemez:
"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur!" (eş-Şura: 26/11)

Özet

Yaşayanların dua ve sadakalarından ölüler için faydalar vardır. Allah; dualara icabet edendir. Allah, yerdeki ve göklerdeki mülkün sahibidir. Hiçbir mahluk için O'na muhtaç olmaması sözkonusu olamaz. Gazab ve rıza, Allah'ın, Zâtına mahsus sıfatlarıdır. Ehl-i Sünnet, buna inanır.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Ölü dirinin sadaka ve duasından faydalanır mı?
2. Allah'a ihtiyacı olmadığını zannedenin hükmü nedir?
3. Kızmak ve razı olmak, Allah'ın sabit olan sıfatlarından mıdır?

YİRMİSEKİZİNCİ DERS

93. Allah Rasûlü'nün ashâbını severiz. Onların hiçbirisini sevmede ifrat etmeyiz ve yine onların hiçbirinden berî olduğumuzu söylemeyiz. Onları sevmeyeni ve kötü bir şekilde zikredeni sevmeyiz. Onları ancak hayırla anarız. Onları sevmek din ve imandır, ihsandır. Onlara buğzetmek nifak, tuğyan ve küfürdür.
94. Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'den sonra ilk Halife'nin, fazileti ve İslam'da olan öncülüğü ile Ebu Bekir *-radıyallahü anh-* olduğuna; sonra Ömer İbnu'l-Hattab *-radıyallahü anh-*, sonra Osman b. Affan *-radıyallahü anh-* ve sonra da Ali *-radıyallahü anh-* olduğuna inanırız. Onların dördü de Râşid Halifeler ve hidayet imamlarıdır.

ŞERH

Allah Rasûlü'nün ashâbını, Rasûlullah'a olan sevgimizden ve O'nun da ashâbına olan sevgisinden ötürü severiz. Onların herhangi birini sevmede aşırılığa gitmeyiz. Tıpkı Râfizîlerin Ali b. Ebi Talib *-radıyallahü anh-* hakkında aşırı gittikleri gibi. Onlar öyle bir ifrata gittiler ki, neredeyse O'nu ilahlık mertebesine çıkartacaklardı. Biz böyle ifrata gitmeyiz. Yine biz, Sahabenin hiçbirinden uzak olduğumuzu söylemeyiz. Biz onların, insanların iman ve ihsanda en olgunları, cihad ve itaatte de en yüceleri olduğuna inanırız.
Sahabeyi sevmeyeni sevmeyiz. Onları sevmemek, nifak alâmetidir. Onları hayırdan başka bir şeyle ananları da sevmeyiz. Biz onları ancak hayırla anarız. Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* onları sevdi ve bize de onları sevmemizi tavsiye etti. Onları sevmek dinin sıhhati, imanın ve ihsanın alametidir. Onları sevmemek küfrün, rezilliğin ve azgınlığın alametidir.
Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'den sonra ilk Halife olarak, Ümmetin faziletlisi ve hayırlısı olan Ebu Bekir *-radıyallahü anh-*'i görürüz. Çünkü Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-* birçok Hadisinde O'nun Hilafetine işarette bulundu. O, Ümmetin Halifesi olmaya en lâyık olan insandı. Müslümanlar Sakîfe günü ittifakla O'na bey'at ettiler. O'ndan sonra Ömer *-radıyallahü anh-*'i Halife olarak tanırız. Zira O'nu da Ebû Bekir *-radıyallahü anh-* Halife olarak tavsiye etti. Onların her ikisi de Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in sahabesidir. Onların ardından Osman b. Affan *-radıyallahü anh-* Halifedir. O, Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in iki kızının kocasıdır. Bunlardan sonra Rasûlullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in kızı Fâtıma *-radıyallahü anha-*'nın kocası Ali b. Ebi Talib *-radıyallahü anh-*'i Halife olarak biliriz. Bu dört halife sahabe'nin en faziletlileridir. Onlar Râşid halifeler ve Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in Sünnetlerine uymamızı emrettiği hidayet imamlarıdır.

95. Allah Rasûlü *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in Cennetle müjdelediği on Sahabenin Cennetlik olduklarına biz de şahidlik ederiz. Ebu Bekir *-radıyallahü anh-*, Ömer *-radıyallahü anh-*, Osman *-radıyallahü anh-*, Ali *-radıyallahü anh-*, Talha *-radıyallahü anh-*, ez-Zübeyr *-radıyallahü anh-*, Sa'd *-radıyallahü anh-*, Said *-radıyallahü anh-*, Abdurrahman b. Avf *-radıyallahü anh-*, Ümmetin emini Ebu Ubeyde İbnu'l-Cerrah *-radıyallahü anh-*, Cennet ile müjdelenen on sahabedir.
96. Kim Rasûlullah *-Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in Ashabını ve O'nun temiz ve mübarek hanımlarını tüm kötülüklerden tenzih edip uzak görürse, nifaktan korunmuştur.

ŞERH

Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'in, Ashabından on kişiyi Cennet'le müjdelediğine iman ederiz. Çünkü o şöyle demiştir: *"Ebu Bekr Cennet'tedir. Ömer Cennet'tedir."*[31]
Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'in, onları sahih hadislerinde Cennet ile müjdelendiğine inanırız.
Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-'in ashabı hakkında kötü söz söylemeyen ve O'nun temiz hanımlarını her türlü iftira ve karalamadan tenzih edip, O'nun zürriyetini (Ehl-i Beyt'ini) her türlü kötü ve kirli şeylerden uzak bilen, uzak tutan ve onlara uymayı emreden kimse, kendini nifaktan korumuştur.

Özet

Ashabı ifrat ve tefritsiz severiz, onların haklarını ve faziletlerini tanırız. Dört Halife'nin Halife oluş sıralarını ve bu sırayla ashabın en faziletlileri olduklarına inanırız. Rasûlullah'ın Cennet'le müjdelediği on Sahabinin haklarını ve faziletlerini tanırız. Rasûlullah'ın Ehl-i Beyt'ini ve kadınlarını da sever ve sayarız. Kim bunlara dil uzatırsa, onu münafık sayarız.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Ashab-ı Kiram hakkında görevimiz nedir?
2. Rasûlullah'ın Ehl-i Beyt'i ve hanımları hakkında ne biliyorsunuz?
3. Ashab'a dil uzatan hakkında görüşünüz nedir?

YİRMİDOKUZUNCU DERS

97. Önceki selef âlimleri ile onlardan sonra gelen tabiîn'den haber ve eser ehli ile fıkıh ve düşünce ehli ancak güzellik ve hayırla anılırlar. Kim onları kötü bir şekilde anarsa, o mü'minlerin yolu üzerinde değildir.
98. Allah'ın velî kullarından herhangi birisini Peygamberler'den -*Allah'ın selâmı onların üzerine olsun*- üstün tutmayız. Biz diyoruz ki, bir tek Peygamber dahi, velîlerin hepsinden daha faziletlidir.
99. Onların (veli kulların) güvenilir olan İslâm âlimlerinden sahih olarak rivayet edilen kerametlerine inanırız.

ŞERH

Sahabe'den sonra gelen Salih Selef'i, Sünnet'e uyan muhaddis ve fâkihleri ancak güzel bir övgüyle anarız. Kim onları kötülükle anarsa, o dalâlet yolundadır. O alimlerimizi sevmek bize vaciptir. Onların gıybetini yapanlar bilmeli ki, onların etleri zehirlidir!
Velîleri aslâ Nebilerden üstün tutmayız. İbn Arabî ve benzeri dalalet ehli, velileri Nebilerden üstün tutanlardandır. Biz bir Nebinin, tüm velîlerden daha üstün olduğuna inanırız. Çünkü Allahu Teâla, onları kullarının içinden seçip, onlara Nübüvvet ve Hikmet vermiştir. Allah -*Azze ve Celle*- Kitab'ında şöyle buyurur:
"Allah Meleklerden ve insanlardan Rasûller seçer." (el-Hacc: 22/75)
Evliyanın kerameti hakkında gelen sahih haberlere inanırız. Keramet Allah'ın, salih kullarına harikulade işleri görmelerini ikram edişidir. Sabit ve sahih olmayanı ise reddederiz. Bunun aslı Allah'ın Kitab'ında zikredilmiştir.
"Zekeriya Mihrab'da O'nun yanına her gittiğinde yanında bir rızık buldu. Dedi ki: Ey Meryem, bu sana nereden geliyor? (Meryem de) dedi ki: O Allah katındandır!" (Al-i İmran: 3/37)
Allah'ın bazı velî kulları hakkında bize gelen kerametler, o velî kullardandır. Ama bir de Şeytan'ın dostları vardır ki, onların hakkında uydurulan kerametleri kabul etmeyiz.

Özet

Selef-i Salihin'in bütün âlimlerini ancak hayırla anarız. Velileri Peygamberlerden üstün tutmayız. Evliyanın kerametlerine inanırız.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Selef-i Salihin hakkında görüşümüz ne olmalıdır?

---

[31] Ebы Davud, (4649)

2. Velileri Nebilere üstün tutmak caiz mi?
3. Velilerin kerameti nedir? Bunun caiz olduğuna dair bir delil zikrediniz

OTUZUNCU DERS

100. Deccal'in çıkması, Meryem oğlu İsa Aleyhisselâm'ın gökten inmesi gibi kıyamet alametlerine inanırız. Güneşin batıdan doğacağına, Dabbetü'l-Arz'ın bulunduğu yerinden çıkacağına da inarırız.
101. Hiçbir kâhini (medyumu) veya falcıyı, ya da Kitab, Sünnet ve Ümmet'in icmasına aykırı iddiada bulunan kimseleri doğrulamayız.

ŞERH

Kıyamet saatinin alametleri olduğuna ve bu alametlerin çıkışıyla Kıyamet saatinin yaklaşmış olduğuna inanırız. Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-* bunu hadislerinde haber vermiştir.
"Siz on alâmet görmeden kıyamet kopmayacaktır." Bundan sonra Deccal'i, Dabbetu'l-Arz'ı, güneşin batıdan doğacağını ve İsa Aleyhisselâm'ın gökten ineceğini zikretti.[32]
Bunlar Kıyamet'in büyük alametlerindendir. Bunların dışında küçük alametleri de vardır.
Gaybı bildiğini söyleyen ne bir kâhin'i (medyum) ve ne de bir falcı (sihirbaz)'yı doğrulayıp tasdiklemeyiz. Çünkü Allah Azze ve Celle; *"Hiçbir nefis yarın ne elde edeceğini bilemez."* (Lokman: 31/34) buyurur. Yine bir başka ayet-i kerimede şöyle buyuruluyor:
"De ki: Göklerde ve yerde Allah'tan başka hiçbir kimse gaybı bilmez." (en-Neml: 27/65)
Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-* de şöyle buyuruyor:
"Kim bir falcı veya kâhine (medyuma) gider de onu doğrularsa, Muhammed'e indirileni inkâr etmiştir.[33]
Yine Allah'ın Kitab'ına ve Rasûlullah -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in Sünnet'ine ve Ümmet'in icma'ına aykırı davranan kimselerin görüşlerini kim olurlarsa olsunlar, kabul etmeyiz.

Özet

Kıyamet'in büyük ve küçük alametlerine inanıyoruz. Kitab'a, Sünnet'e ve İcma'ya karşı gelenleri ve Kâhin ve Medyumları yalanlarız.

Konunun Anlaşılması İçin Sorular

1. Kıyametin alametlerinden dört tanesini zikrediniz.
2. Kahin ve falcı'nın söylediklerine inananın hükmü nedir?

OTUZBİRİNCİ DERS

102. Cemaati hak ve doğru; ayrılığı sapıklık ve azap olarak görürüz.
103. Allah'ın yeryüzündeki dini de, semadaki dini de birdir. O da İslam'dır. Allah -*Azze ve Celle-* Kitab'ında şöyle buyurur:
"Allah katında din ancak İslâm'dır." (Âl-i İmran: 3/19)
"Ve sizin için din olarak İslam'dan razı oldum." (Maide: 5/3)
104. Allah'ın dini aşırılıklar ile karşı aşırılıklar arasında (dengede), teşbih (Allah'ın sıfatlarını mahlukata benzetme) ile ta'til, (Allah'ın sıfatlarını iptal) cebir ile kadercilik, güven ile korku arasında (dengede) bir yoldur.

ŞERH

Cemaatin hak ve doğru üzere olduğuna; cemaatin sırat-ı müstakim, Kurtuluş Fırkası (Fırka-i Naciye) ve Allah Rasûlü -*Sallallahu Aleyhi Vesellem-*'in üzerinde olduğu yol üzere bulunanlar olduğuna inanıyoruz. Diğerleri dalalet fırkalarıdır. Onların yolu haktan sapma ve hakkı bırakıp başkasını yol edinmedir. Bu yol dünya ve Ahirette azaptır. Zira Allah -*Azze ve Celle-* Kitab'ında şöyle buyuruyor:

---

[32] Mьslim, Kitabu'l-Fiten: 4/315, İbn-i Mace, 2/258
[33] et-Tirmizi, 2155; el-Hakim, 1/36

“Ve şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Ona uyunuz, onun dışındaki yollara uymayınız. Sizi O’nun yolundan ayırır.” (el-En’am: 6/153)
Allah’ın dini tektir. O da İslâm’dır:
“Allah katında din ancak İslam’dır.” (Âl-i İmran: 3/19)
“Kim İslam’dan başka bir din arzu ederse, Allah ondan o dini kabul etmeyecektir. Ve o Ahiret’te hüsrana uğrayanlardan olacaktır.” (Âl-i İmran: 3/85)
“Ve sizin için din olarak İslam’dan razı oldum.” (el-Maide: 5/3)
İslam, Allah katında hak ve tek dindir. Allah bütün Peygamberleri insanlara İslam’la gönderdi. İslam, yalnızca koyduğu Şeriat’a göre Allah’a ibadet etmektir. İslam’la gönderilmiş olmayan hiçbir Peygamber yoktur. Yakub’un çocukları; *“Ve biz O’na teslim (islam) olanlarız.”* (el-Bakara: 2/133) demişlerdir. Musa Aleyhisselâm da şöyle demişti: *“Ey kavmim! Eğer siz Allah’a iman edip müslüman olduğunuzu söylüyorsanız, yalnız O’na tevekkül ediniz.”* (Yunus: 10/84) Belkıs, *“Ben Süleyman’la beraber alemlerin Rabb’ine teslim (islam) oldum”* (en-Neml: 27/44) demişti. İsa -*Aleyhisselâm*-’ın havarileri de şöyle demişlerdi: *“Allah’a iman ettik. Bizim müslüman olduğumuza şahid ol!”* (Âl-i İmran: 3/52)
İslam vasat (dengede) bir dindir:
“İşte böylece biz sizi vasat bir ümmet kıldık.” (el-Bakara: 2/143)
İslam, ibadette aşırılık, sapkınlık ve tembellik arası vasat (dengeli) bir dindir. O din Nebi -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*- hakkında da orta (dengeli) bir yoldur. Bu yolda ne aşırılık ve ne de dini eksiltme yoktur.
İslâm, Allah’ın sıfatları hakkında vasat (dengede) bir yol izler. İslam olmak demek; Allah’ı -hâşâ- yarattıklarına benzetip de insan iradesini tamamen yok sayan “Cebriye” ile, insanı fiillerinin yaratıcısı olarak gören “Kaderiye” arasında orta (dengeli) bir yol tutmak demektir.
İslam, Allah’ın imtihanından korkmakla, O’nun rahmetinden ümit kesmemek arasında bir yoldur.

OTUZİKİNCİ DERS

105. İşte bu, zahirde ve bâtında bizim dinimiz ve itikadımızdır. Bu gördüklerimizi inkâr eden veya O’na karşı gelenden uzak olup, Allah’a sığındığımızı ifade etmeliyiz. Allah’tan dilediğimiz odur ki, bizi iman üzere sabit kılsın ve bununla hayatımıza son versin. Bizi hevânın her türlüsünden ve çelişen görüşlerden, rezil ve bayağı yollara uymaktan korusun; Müşebbihe, Mu’tezile, Cehmiyye, Cebriyye, Kaderiyye gibi Sünnet ve Cemaat dışı olup o ikisine aykırı davrananlardan kılmasın. Biz onlardan uzağız, bize göre onlar sapıktırlar bayağıdırlar. Koruyacak olan ve başarıyı ihsan edecek olan Allah’tır.

ŞERH

Biz bu eseremizde kısaca dinimizin ve akidemizin ne olduğunu açıkladık. Kitab’ımızda dile getirdiklerimizin hepsi, zahirde ve bâtında bizim akidemizdir. Biz, gizlediklerinin aksini dışa vuranlardan değiliz. Anlattıklarımıza aykırı her söz ve buna aykırı davranan her kişiden Allah’a sığınırız.
Allah Rasûlü’nün dualarında söylediği gibi; O’ndan, bizi dininde sebat üzere kılmasını dileriz:
“Ey kalpleri çeviren! Kalbimi senin dinin üzere sabit kıl!”[34]
Rabbimizden dilediğimiz, bizi hevânın her türünden, fasid evhamdan, itikad konusunda çarpışan sözlerden ve görüşlerden; Müşebbihe, Mu’tezile, Cehmiyye, Cebriyye, Kaderiyye gibi sapık mezheplerin şerrinden korusun! Onların hepsi Sünnet’e ve müslümanların hak olan cemaatına aykırı tavır koyup, dalalete saptılar ve dalalet fırkalarıyla işbirliği yapıp onların görüşlerini yaydılar. Biz onlardan olmadığımızı açıkça ilan ederiz. Zira müslümanın, küfür ve bid’at ehlinden olmadığını açıkça söylemesi gerekir.
Koruyan ve muvaffak eden, Allah’tır. Allah’ın salâtı ve selâmı, O’nun Rasûlü Muhammed -*Sallallahu Aleyhi Vesellem*-’in üzerine olsun!
Son duamız:
“Alemlerin Rabbi Allah’a hamdolsun!”

LÜGATÇE

---

[34] Ahmet, Müsned: 4/182; İbn-i Mâce, el-Mukaddime: 1/72 (199); el-Hakim, el-Müstedrek: 1/525; el-Acurri, eş-Şeria, sh. 317; İbn-i Mende, er-Reddu ale’l-Cehmiyye: Sh. 87.

Hadisi, hepsi en Nevvas b. Sem’an’dan nakleder. Hadisin yollar□n□n hepsi, Mъslim’in □art□na gцredir. Buhari ve Mъslim bunu rivayet etmediler. □bn-i Mende; en-Nevvas b. Sem’an’□n Hadisinin “me□hur” oldu□unu, onu birзok Hadis □mam’□n□n zikretti□ini sцyler. Hiзbirisi de ele□tirmemi□tir.

Tahrif: Lügatte tahrif, bir şeyi, bir kelâmı aslî durumundan ziyade etmek veya eksilterek bozup değiştirmektir.
Ta'til: "Atal"dan alınmıştır. "Atal" da, bir şeyi boş koyup terketmektir. Istılahta, akide dilinde "Muattıl" deyince, Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını işlevsiz kılmak suretiyle inkâr etmek anlaşılır. İmam Ebu Hanife şöyle dedi: "Doğudan bize iki habis (pis, kötü) rey geldi. Birincisi Cehmiyye'nin görüşü, ikincisi de müşebbihe'nin reyi.*(Bağdadi, Tarihu'l-Bağdad, c: 13, sh. 164)*
Temsil: Allah'ın sıfatlarını mahlukatın sıfatları gibi kabul etmek demektir. Buna aynı zamanda "teşbih" denir. Allah'ın sıfatlarını mahlukatın sıfatlarına benzetme demektir. Allah, teşbihi Şura: 42/11'de, *"O'nun benzeri hiç bir şey yoktur"* diye reddetmiştir. Selef alimleri Allah'ın sıfatlarını ne temsil ediyorlardı, ne de ta'til ediyorlardı.
Tekyif: "Tekyif"ten şu anlaşılır. İster fiili, ister Zâtî olsun Allah'ın sıfatlarının mahiyeti, keyfiyeti hakkında yorum yürütmektir. Oysa, Ehl-i Sünnet'e göre, Allah'ın sıfatlarını bilmek gerekir, fakat keyfiyeti hakkında herhangi bir fikir ileri sürmek caiz değildir. Tekyifi inkâr, sıfatların inkârı değildir.